

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Branka Radišić

Bosna in Hercegovina po Daytonskem mirovnem sporazumu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Branka Radišić

Mentor:izr. prof. dr. Andrej A. Lukšič

Bosna in Hercegovina po Daytonskem mirovnem sporazumu

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

ZAHVALA

Dragi moji,

hvala vam, ker ste vedno tu nekje..

rada vas imam.

Bosna in Hercegovina po Daytonskem mirovnem sporazumu

Za Bosno in Hercegovino (BiH) je podpis Daytonskega mirovnega sporazuma pomenil zaustavitev vojne ter postavitev temeljev za razvoj demokratične države. Vendar je s tem ustvaril tudi kompleksen državni sistem, ki dobrih 15 let od podpisa sporazuma še vedno onemogoča učinkovito delovanje države, zaradi česar se postavlja vprašanje možnosti obstoja »daytonske« države na dolgi rok. Vodstvo nima vizije o prihodnosti države. Najpomembnejšo vlogo tako igra mednarodna skupnost oziroma Urad visokega predstavnika Evropske unije (EU) v BiH (OHR¹), kar pod vprašaj postavlja demokratičnost države. Da bi BiH imela prihodnost, so nujne reforme, predvsem reforma ustave. Vendar za zdaj do konstruktivnih pogovorov ni prišlo, politiki nikakor ne morejo doseči konsenza in država ostaja politično in tudi družbeno razdeljena. Velik problem še vedno predstavlja nacionalizem. Nadgradnja oziroma sprememba sporazuma je nujna in le tako bo BiH lahko sanjala o prihodnosti, tudi o vstopu v Evropsko unijo.

Ključne besede: Bosna in Hercegovina, Daytonski mirovni sporazum, demokracija, Urad visokega predstavnika, reforme.

Bosnia and Herzegovina after Dayton peace agreement

The signing of the Dayton Peace Agreement meant the end of the war in Bosnia and Herzegovina and laid the foundation for the development of a democratic state. However, it also created a complicated system of government, which after 15 years still prevents a successful functioning of the state, and makes the possibility of the existence of a "Dayton" country questionable in the long run. The BiH leadership does not have a vision for the state's future. Therefore, the international community and the Office of the High Representative of the European Union in Bosnia and Herzegovina play the most important part in the country's politics and that poses the democratic state under question. For BiH to have a future, reforms are necessary; especially the reform of the Constitution. However, so far no constructive talks have been held regarding this issue, rival political parties do not seem to be able to achieve a consensus and the country is divided politically and socially. The nationalism is still a large problem. An upgrade or a change of the Dayton agreement is necessary and only through such change will BiH be able to dream about a brighter future; even about entering the European Union.

Keywords: Bosnia and Herzegovina, the Dayton Peace Agreement, democracy, the Office of the High Representative, reforms.

---

¹ The Office of the High Representative

KAZALO

1	<i>UVOD</i>	7
2	<i>METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR</i>	8
2.1	Opredelitev problema.....	8
2.2	Namen in cilj.....	8
2.3	Hipoteze	9
2.4	Omejitve raziskave.....	9
2.5	Metodologija.....	9
3	<i>PRED IN MED VOJNO V BOSNI IN HERCEGOVINI</i>	11
3.1	Posledice vojne v BiH.....	16
4	<i>DAYTONSKI MIROVNI SPORAZUM</i>	19
4.1	Aneksi	20
5	<i>POLITIČNI SISTEM V BIH</i>	24
5.1	Na ravni zvezne oblasti	25
5.2	Na ravni Federacije BiH	28
5.2.1	Entitetski nivo.....	31
5.2.2	Kantonski nivo.....	34
5.3	Na ravni Republike srbske	37
5.4	Brčko distrikt Bosne in Hercegovine	42
5.5	Urad visokega predstavnika mednarodne skupnosti v BiH in Urad vodje delegacije EU v BiH	47
6	<i>OCENA STANJA V BIH OD DAYTONSKEGA MIROVNEGA SPORAZUMA DO DANES</i>	49
7	<i>ZAKLJUČEK</i>	65
8	<i>LITERATURA</i>	68

KAZALO SLIK IN TABEL

Slika 3.1: Karta etnične sestave v Jugoslaviji leta 1981.....	11
Slika 3.2: Etnična sestava BiH leta 1990.....	15
Slika 5.1: Politična razdelitev v BiH.....	24
Slika 5.2: Državna ureditev BiH po Daytonskem mirovnem sporazumu	25
Slika 5.3: Državna ureditev na ravni Bosne in Hercegovine.....	26
Slika 5.4: Federacija BiH	29
Slika 5.5: Državna ureditev na ravni Federacije Bosne in Hercegovine	29
Slika 5.6: Kantoni v FBiH.....	35
Slika 5.7: Občine v FBiH	36
Slika 5.8: Republika srbska.....	38
Slika 5.9: (Administrativne) regije v RS.....	38
Slika 5.10: Državna ureditev na ravni Republike srbske.....	39
Slika 5.11: Karta občin v RS.....	41
Slika 5.12: Brčko distrikt BiH.....	43
Slika 5.13: Narodna sestava po naseljih.....	44
Slika 5.14: Državna ureditev na ravni Brčko distrikta BiH.....	45
Tabela 3.1: Izbrani ekonomski indikatorji.....	14
Tabela 3.2: Srbi po posameznih republikah bivše SFRJ l. 1991	14
Tabela 3.3: Prebivalstvo BiH po nacionalni pripadnosti, popis prebivalstva leta 1991	15
Tabela 3.4: Posledice vojne v BiH: smrtne žrtve po nacionalnosti.....	17
Tabela 5.1: Prebivalstvo BiH po nacionalni pripadnosti v občini Brčko, popis prebivalstva leta 1991	43
Tabela 6.1: Osnovni ekonomski kazalci.....	52
Tabela 6.2: Povratak beguncev in razseljenih oseb od 1996 do 2002.....	62

1 UVOD

Vojna v BiH, ki je trajala od leta 1992 do 1995, je terjala ogromno število civilnih in vojaških žrtev predvsem zato, ker nobeden od treh konstitutivnih narodov (Bošnjaki, Srbi in Hrvati) ni želel odstopiti od svojih teženj. Medtem je mednarodna skupnost ves čas iskala rešitve za konec bosanske morije. Pogajanja med vsemi tremi sprtimi stranmi so bila dolgotrajna, a dogovor so na koncu vendarle dosegli. Vojna se je končala z mirovnim sporazumom, ki je bil za vse tri strani sprejemljiv. Mir je bil tako naposled parafiran 21. novembra 1995 v ameriškem mestu Dayton in podpisan nekaj dni pozneje, 14. decembra, v Parizu. Dva osnovna cilja, ki ju je bilo treba doseči z Daytonskim mirovnim sporazumom, sta bila zaustavitev vojne in potrditev državne suverenosti BiH z njenimi mednarodno priznanimi mejami. (Ibrahimagić 2001, 29) Poleg tega je sporazum državi prinesel novo ustavo, dogovor o volitvah, arbitraži, ohranitvi nacionalnih spomenikov, ekonomski in infrastrukturni rehabilitaciji, vrnitev beguncev ter svobodno gibanje po državi. »Daytonski sporazum je kompleksen in maksimalno uravnotežen mednarodni sporazum, ki ga ni mogoče spreminjati. Ni ga mogoče delno realizirati, da se nato lahko reče, da je realiziran. Ni ga mogoče niti delno spremeniti, ne da bi se pod vprašanjem znašla njegova celovita arhitektura.« (Ibrahimagić 2001, 31)

Diplomska naloga je sestavljena iz dveh delov. Prvi del vsebuje kratko predstavitev zgodovinskega ozadja, ki je pripeljalo do Daytonskega mirovnega sporazuma, predstavitev sporazuma ter opis političnega sistema. Drugi del diplome je temeljita analiza stanja v državi po podpisu sporazuma oziroma stanja leta 2011. Zanima me, koliko določil iz sporazuma je bilo uspešno izpeljanih in koliko so pripomogla k napredku države. V sklepnem delu diplomske naloge bom povzela ključne ugotovitve analize. Ob tem bom potrdila ali zavrnila hipotezi, da je Daytonski mirovni sporazum prispeval k miru v BiH, na kar pa je s svojimi dejavnostmi močno vplivala mednarodna skupnost. Vendar je (bil) sporazum na ostalih področjih nefunkcionalen v tem smislu, da ni in še vedno ne omogoča fleksibilnih in učinkovitih odločitev, ki so (bile) nujno potrebne za nadaljnji razvoj države. Celo po 16 letih se ni dosti spremenilo, saj ustava še vedno onemogoča funkcioniranje BiH, zato se je pojavila potreba po novi ustavi, ki bi lahko popeljala do (primerljivosti z drugimi državami in) integracije v Evropsko unijo, Nato in ostale institucije.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Opredelitev problema

Mirovni sporazum je končal spopade, vendar so se boji med političnimi elitami nadaljevali. Daytonski sporazum namreč ni bil nikoli mišljen kot dolgoročni instrument, temveč le začasna rešitev za obnovo stabilnosti v BiH. Zato se je kmalu izkazalo, da dolgoročno sporazum ustvarja nefunkcionalno državo, ji preprečuje hitrejši napredek in jo ovira na poti k evroatlantskim integracijam. Tako je danes BiH komplicirana, nestabilna in neučinkovita država, ki nima skoraj nikakršne vizije. Sama državna struktura zatira občutke državne pripadnosti narodov. Zaradi delitve entitet na regije in kantone ima BiH neučinkovit, potraten in velik uradniški aparat s 13 parlamenti, 13 vladami (državna, dve entitetski, deset kantonskih in distriktski) in skoraj dvesto ministrstvi. Bosansko-hercegovaške politične stranke in mednarodna skupnost so se ob deseti obletnici mirovnega sporazuma strinjale, da so v državi nujno potrebne reforme, če želijo, da BiH deluje in napreduje. Novembra 2005 so se začela pogajanja o ustavnih spremembah. Parlamentarna skupščina Sveta Evrope je, v luči približevanja BiH Evropski uniji, 29. junija 2006 sprejela resolucijo², s katero od BiH zahteva, da čim prej izvede ustavne reforme. S tem bi se namreč olajšalo njeno približevanje polnemu članstvu v EU. Sporazum o stabilizaciji in približevanju je bil ratificiran novembra 2008, ustavne spremembe pa do zdaj še niso bile sprejete. Tako Daytonška ustava še naprej paralizira državo pod protektoratom mednarodne skupnosti, ki v državi ustvarja nek umeten konsenz.

2.2 Namen in cilj

V diplomskem delu sem se osredotočila predvsem na dejansko stanje v državi danes. Zanimala me je situacija 15 let po podpisu sporazuma, moj cilj je bil pridobiti čim novejše podatke. Zanimala sta me tako preteklost in sedanjost kot tudi prihodnost države. Analizirala sem vsebino sporazuma in opisala razmere, ki so privedle do njega. Spraševala sem se, koliko točk iz mirovnega sporazuma se je izpolnilo, in sem ob tem hotela ugotoviti, koliko je dejansko Daytonski mirovni sporazum pripomogel k stabilizaciji stanja in kje mu je spodletelo. Kateri so najbolj pereči problemi v Bosni in Hercegovini? Kakšno pot je prehodila

---

² Resolucija 1513

država, ki sedaj čaka pred vrati Evropske unije? Na koncu sem pogledala še v prihodnost in poskušala ugotoviti, kaj čaka državo, ki še vedno »živi v spominih« na vojno z začetka 90. let.

2.3 Hipoteze

- Daytonski mirovni sporazum je prispeval k miru v BiH, na kar je s svojimi dejavnostmi močno vplivala mednarodna skupnost.
- Na ostalih področjih je sporazum nefunkcionalen v tem smislu, da ni in še vedno ne omogoča fleksibilnih in učinkovitih odločitev, ki so (bile) nujno potrebne za nadaljnji razvoj države. Celo po 16 letih se ni dosti spremenilo, saj ustava še vedno onemogoča delovanje BiH, zato se je pojavila potreba po novi ustavi, ki bi lahko državo popeljala do (primerljivosti z drugimi državami in) integracije v Evropsko unijo, Nato in ostale institucije.

2.4 Omejitve raziskave

Tema moje diplomske naloge je dokaj »mlada«, saj zajema obdobje od začetka 90. let do danes. Posledično je izbor literature zelo omejen, zato analiza temelji predvsem na podatkih iz medijev in intervjujih s ključnimi politiki BiH. Tudi sama sem želela pripraviti intervjuje z glavnimi akterji (na vseh področjih) v državi, vendar so bili neodzivni.

2.5 Metodologija

Pri pisanju diplomske naloge sem upoštevala predvsem **analizo primarnih in sekundarnih virov**.

Primarni viri: uporabila sem jih pri analizi državnega sistema BiH, pri čemer sem kot osnovo vzela Daytonski mirovni sporazum, ustavo BiH, ustavi obeh entitet in statut Brčkega. Poleg tega sem morala preučiti tudi poročila mednarodnih organizacij, ki delujejo v državi, da bi tako dobila oceno stanja s stališča mednarodnih opazovalcev.

Sekundarni viri: članki in strokovna besedila so mi bila v pomoč pri ugotavljanju dejanskega stanja v državi.

Zgodovinska analiza/zgodovinsko-primerjalna metoda: s pomočjo te sem razložila potek dogajanj v BiH od začetka vojne preko podpisa sporazuma do danes.

Primerjalno raziskovanje: s tem sem si pomagala pri prikazu razlik med političnimi sistemi v državi (BiH, Federacija BiH (BiH), Republika srbska (RS) in Brčko distrikt BiH).

Analiza uradnih statistik: ta postopek sem uporabila pri pridobivanju informacij o beguncih, žrtvah min, gospodarstvu v državi, popisu prebivalstva leta 1991 itd.

Menim, da je pri ugotavljanju dejanskega stanja treba na teren, sem to tudi storila. Takrat sem **opazovala z neposredno udeležbo** (Sarajevo, Banja Luka in Mostar).

3 PRED IN MED VOJNO V BOSNI IN HERCEGOVINI

»Če bo kdaj prišlo do nove vojne v Evropi, se bo ta izcimila iz kake neumnosti na Balkanu.« (Otto von Bismarck³)

Po drugi svetovni vojni je na območju SFRJ pod komunističnim vodstvom skupaj živelo šest narodov (Slovenci, Hrvati, Bosanci, Srbi, Črnogorci in Makedonci), številne manjšine (Albanci, Madžari, Italijani, Romuni, Bolgari, Čehi, Slovaki, Poljaki, Ukrajinci, Rusi, Rusini, Nemci, Turki, Judje in Romi), veljali so trije uradni jeziki (srbski, hrvaški in slovenski), tri religije (pravoslavna, katoliška in islam), dve pisavi (cirilica in latinica) in šest republik (Slovenija, Hrvaška, BiH, Srbija, Črna gora in Makedonija). Jugoslovanske republike so bile ločene enote v zvezni državi, v njenem predsedstvu so sedeli predstavniki vseh šestih republik in dveh avtonomnih pokrajin (Vojvodine in Kosova) znotraj Srbije. Narodi so živeli »raztreseni« po vsej Jugoslaviji, ne glede na večinski del prebivalstva na določenem območju.

Slika 3.1: Karta etnične sestave v Jugoslaviji leta 1981

Vir: University of Texas Libraries (2011).

³ Otto von Bismarck v Judt

Vendar so med republikami kljub sobivanju obstajale zgodovinske razlike. Tako je bil sever federacije (Slovenija in Hrvaška) po večini katoliški, bil je tudi del Avstro-Ogrske, južni del države (BiH, Srbija, Črna gora in Makedonija) pa je bil dolgo del Osmanskega cesarstva, zaradi česar je bilo v tem delu države poleg večinskih pravoslavskih Srbov tudi veliko muslimanov. »Prebivalci etnično mešanih pokrajin pogosto niso posvečali pozornosti nacionalnosti ali veroizpovedi svojih prijateljev ali sosedov. »Poroka med pripadniki različnih skupnosti je bila vedno splošnejši pojav.« (Judt 2007, 762) »Ko pa je 4. maja 1980 maršal umrl in pustil povsem zadolženo Jugoslavijo v globoki ideološki in gospodarski krizi, so vsi problemi prišli na površje.« (Pirjevec 2003, 33)

V osemdesetih letih se je država približevala hiperinflaciji. Leta 1989 je bila letna stopnja inflacije 1.240-odstotna in je še vedno rasla. Gospodarske napake so delali v prestolnici, Beogradu, toda posledice so čutili in zamerili predvsem v Zagrebu in Ljubljani. Mnogi Hrvati in Slovenci, bodisi komunisti ali nekomunisti, so bili prepričani, da bi bili na boljšem, če bi lahko sprejemali lastne ekonomske odločitve brez korupcije in nepotizma vladajočih krogov v zvezni prestolnici. Te občutke je še dodatno okrepila vedno večja bojazen, da se je začela v političnem vakuumu po Titovi smrti za oblast potegovati majhna skupina aparatčikov okrog Slobodana Miloševića, dotlej nepomembnega predsednika Zveze komunistov v rodni Srbiji, s podpihovanjem in manipuliranjem srbskih nacionalnih čustev. (Judt 2007, 765)

Konec leta 1991 je v dobre medsebojne odnose podvomil tudi kasnejši predsednik in podpredsednik Federacije BiH ter osumljeni vojnih zločinov Ejup Ganić.

In vendar, to je Bosna. Tri mnenja o isti stvari, različna mnenja, s katerimi se človek ne more strinjati, a jih mora poslušati ob kavi. Dobra bosanska kava in vse te politične igre ob tej topli, črni pijači še vedno rešujejo to republiko in ne dovoljujejo, da bi tekli potoki krvi. Ko ne bo več skupne kave ... Na to nočem misliti. (Pirjevec 2003, 116⁴)

---

⁴ Ejup Ganić v Pirjevec

Predvsem se je pokazala razlika med razvitejšim severom države in revnejšim jugom.

.. je bil na skrajnem severu Jugoslavije vedno večji odpor do neodgovornih južnjakov etnično nediskriminatorski in ni temeljil na nacionalnosti, pač pa na gospodarstvu. Enako kot v Italiji je bil tudi v Jugoslaviji razvitejši sever vedno bolj nevoljen na siromašne južnjake, ki so jih s finančnimi transferji in subvencijami vzdrževali - kot se zdi - produktivnejši sodržavljeni. Nasprotje med bogastvom in siromaštvom v Jugoslaviji je postalo vedno bolj dramatično: in bilo je provokativno povezano z geografijo. (Judt 2007, 764)

Sever države, republiki Slovenija in Hrvaška, sta bili razvitejši in naprednejši od juga oziroma ostalih republik v SFRJ.

Čeprav so Slovenija, Makedonija in Kosovo predstavljale približno enak delež (osem odstotkov) nacionalne populacije, je leta 1991 Slovenija ustvarila 29 odstotkov celotnega jugoslovanskega izvoza, Makedonija le štiri odstotke in Kosovo en odstotek. Kolikor se le da razbrati iz uradnih jugoslovanskih podatkov, je bil bruto nacionalni dohodek (BNP) na prebivalca v Sloveniji dvakrat večji od BNP na prebivalca v ožji Srbiji, trikrat večji od bosanskega in osemkrat večji od kosovskega BNP. V alpski Sloveniji je bila stopnja nepismenosti leta 1988 manj kot enoodstotna; v Makedoniji in Srbiji je bila 11-odstotna, na Kosovu pa 18-odstotna. V Sloveniji je bila konec 80. let stopnja umrljivosti otrok manj kot 11 smrti na tisoč rojstev. Na sosednjem Hrvaškem je bila številka 12 na tisoč, v Bosni 16 na tisoč. V Srbiji je bila številka 22 na tisoč, v Makedoniji 45 na tisoč in na Kosovu 52 na tisoč. (Judt 2007, 764 - 765)

Tabela 3.1: Izbrani ekonomski indikatorji

	Št.zaposl./1000 preb.	BDP/preb.	% preb.	% skupnega BDP
BiH	354	68,2	18,6	13,5
Slovenija	678	201,0	8,4	15,4
Hrvaška	508	125,2	20,2	25,5
Črna gora	397	77,9	2,6	2,1
Makedonija	392	65,3	8,7	5,8
Srbija	417	98,4	25,1	23,6
Jugoslavija	433	100	100	100
Vojvodina	449	121,1	8,9	11,7
Kosovo	224	26,2	7,5	2,4

Vir: Ferfila (1992, 155).

Srbi so kot največja etnična skupina kljub razvitejšemu severu in »bratstvu in enotnosti« po smrti predsednika Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ) Josipa Broza - Tita zase večkrat zahtevali vodilno vlogo. Leta 1991, ko so Slovenija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina ter Makedonija razglasile samostojnost, Beograd tega ni hotel sprejeti. Želeli so namreč vse Srbe »pod eno streho«, vendar so bili ti naseljeni po vsej SFRJ. Leta 1991 je izven meja Srbije živelo 2.098.452 Srbov, največ na območju BiH in Hrvaške, in sicer jih je bilo v BiH 1.369.258 in na Hrvaškem 580.762. Precej jih je živelo tudi v drugih republikah SFRJ, in sicer v Črni gori 57.176, v Sloveniji 47.097 in Makedoniji 44.159. V Srbiji je v tistem času živelo 6.428.420 Srbov. (Borožan 2011, 169)

Tabela 3.2: Srbi po posameznih republikah bivše SFRJ leta 1991

Srbi v/na	Število	Predstavljali % prebivalstva
Srbiji	6.428.420	65,8
BiH	1.366.104	31,4 ⁵
Hrvaškem	580.762	12,2
Sloveniji	47.401	2,5 ⁶
Črni gori	57.176	9,3
Makedoniji	44.159	2,2

Vir: Borožan (2011).

Tako je torej, ko so se želele nekatere republike osamosvojiti, prišlo do krvavih spopadov. V Sloveniji je vojna trajala deset dni in se preselila na Hrvaško, nato pa še v BiH. Slednja je

⁵ Federalni zavod za statistiku

⁶ Statistični urad Republike Slovenije

postala največja žrtev razpada SFRJ. Bila je namreč najbolj mešana od vseh republik, saj je bilo pred začetkom vojne, leta 1991, v tej državi 43 odstotkov Muslimanov, 31 odstotkov Srbov in 17 odstotkov Hrvatov, za Jugoslovane pa se je takrat opredelilo 5,5 odstotka državljanov BiH.

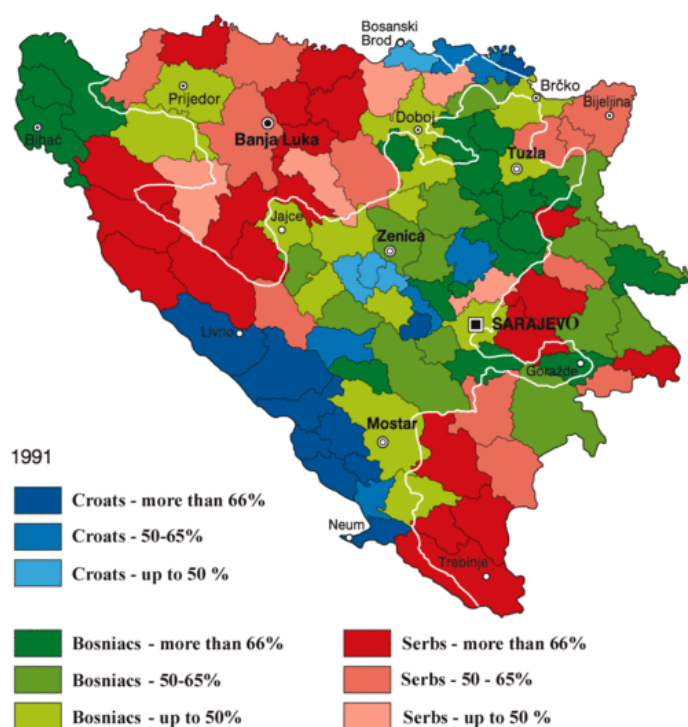
Tabela 3.3: Prebivalstvo BiH po nacionalni pripadnosti, popis prebivalstva leta 1991

Državljanji BiH - nacionalna opredelitev	Struktura v %
Srb	31,2 %
Hrvat	17,4 %
Musliman	43,5 %
Jugoslovan	5,5 %

Vir: Federalni zavod za statistiku (2009).

Slika 3.2: Etnična sestava BiH leta 1990

Ethnic composition before the war in BiH (1991)

Vir: Sandić- Hadžihasanović (2010).

Pred vzponom Slobodana Miloševića v BiH nobena od etničnih ali verskih manjšin ni kazala močne želje po ločitvi, vendar so bili, po osamosvojitvi nekaterih republik in po vzponu Miloševića, Hrvati in Muslimani v BiH bolj naklonjeni suvereni neodvisnosti. Srbi pa so, pod

vplivom voditeljev, želeli ostati združeni v eni državi, zato so 9. in 10. novembra 1991 na referendumu srbskega naroda izglasovali ustanovitev tako imenovane srbske republike v mejah BiH z namenom priključitve »ostankom« SFRJ. Devetega januarja 1992 je takrat največja srbska stranka v BiH, Srbska demokratska stranka (SDS), ustanovila avtonomno pokrajino, Republiko srbsko Bosne in Hercegovine. Prav tako so 27. januarja 1992 Hrvati, ki so pred tem v BiH ustanavljali skupnosti tam, kjer jih je bilo največ, ustanovili tako imenovano Hrvaško skupnost Srednja Bosna. Sledil je referendum o neodvisnosti BiH 29. februarja in 1. marca 1992. Udeležilo se ga je 64 odstotkov volivcev in kar 99 odstotkov se jih je opredelilo za neodvisnost. (Kulišić 2011, 26) Po naročilu srbskih voditeljev so bosanski Srbi bojkotirali referendum, saj so želeli ostati združeni s Srbijo ali vsaj ohraniti avtonomno pokrajino v BiH. V tem »vmesnem« času, pred vojno, je prišlo do večjega števila incidentov in oboroževanja na vseh treh straneh. Zvezni sekretariat za narodno obrambo je nato izdal ukaz štabu druge vojne oblasti, da 4. aprila 1992 ob 8. uri napade vse cilje v BiH (Bojić 2001, 384) in tako se je uradno začela vojna v BiH. Večkratni poskusi mednarodne skupnosti, da bi vojno končali, so bili neuspešni. »Dokler se Bosanci, Srbi in Hrvati ne prenehajo ubijati med seboj, zunanji svet ne more narediti ničesar.« (Judt 2005, 761⁷) Skoraj štiriletna vojna je tako terjala ogromen davek pri pripadnikih vseh narodnosti v BiH.

3.1 Posledice vojne v BiH

»Tukaj se ne živi, samo da bi se živelo.

Tukaj se ne živi, samo da bi se umiralo.

Tukaj se tudi umira, da bi se lahko živelo.«

(M. Mak Dizdar, Uspavanka)

Vojna v Bosni in Hercegovini, ki je trajala skoraj štiri leta, je terjala ogromen krvni davek med prebivalstvom. Po podatkih demografskih strokovnjakov Meddržavnega sodišča Organizacije Združenih narodov (ICJ⁸) v Haagu je bilo v vojni ubitih 104.732 oseb, od tega 42.106 civilistov in 62.626 vojakov. Glede na nacionalno identiteto je umrlo 68.101 (58 odstotkov) Bošnjakov, 22.779 (19 odstotkov) Srbov, 8.858 (7,5 odstotka) Hrvatov in 4.995 oseb drugih narodnosti. Demografska strokovnjakinja haaškega sodišča Ewa Tabeau je

---

⁷ Ameriški državni sekretar Lawrence Eagleburger v govoru septembra 1992

⁸ International Court of Justice

izračunala, da je od septembra 1992 do avgusta 1994 pod streli ostrostrelcev iz sarajevskih zgradb padlo 3.798 ljudi. (Tabeau 2009, 252)

Tabela 3.4: Posledice vojne v BiH: smrtne žrtve po nacionalnosti

Narodnost	Število žrtev	%
Skupno	104.732	
Bošnjaki	68.101	58
Srbi	22.779	19
Hrvati	8.858	7,5
Drugi	4.995	

Vir: Tabeau (2009, 252).

Po zadnjih podatkih iz leta 2009 je pogrešanih še 22.212 oseb, vendar velja splošna predpostavka, da je večina pogrešanih, če ne kar vsi, mrtvih. (Tabeau 2009, 58) Svoje domove je moralo zapustiti 1.282.000 ljudi, približno 50 odstotkov populacije iz leta 1991 pa je spremenilo kraj bivanja. (Papić 2001, 12)

Težave predstavljajo tudi mine in minska polja, ki jih je moč najti po vsej državi, saj so jih postavljali ob bojnih linijah, ki so se pogosto spreminjale. Točno število minskih polj ni znano.

Po vojni je ostalo približno 2.700 milijonov kvadratnih metrov (šest odstotkov) ozemlja BiH, kjer se nahajajo mine. Do aprila 2002 je bilo registriranih 18.228 minskih polj z več kot milijonom min. Vsako leto se aktivirajo nova minska polja. Od vseh skupaj jih je 80 odstotkov protipehotnih, 20 odstotkov pa protitankovskih. Največ minskih polj je postavila Vojska Republike srbske, in sicer 7.237 (41 odstotkov), sledi Armada RBiH s 5.698 minskimi polji (32 odstotkov), Hrvaški obrambni svet pa jih je postavil 2.712 (15 odstotkov). Za 2.207 minskih polj taki podatki ne obstajajo. (Civilna zaščita 2009)

Minska polja je zelo težko odkriti, saj vsa niso dokumentirana, če pa že, so se dokumenti v tistih vihravih časih izgubili. Med vojno so bile žrtve min predvsem vojaki, saj se je večina minskih polj nahajala v bližini bojišč. »Po vojni je odstotek civilnih žrtev zrasel z 21 odstotkov v vojni na 78 odstotkov, pri čemer so žrtve v glavnem moški. V BiH je od leta 1996 do danes zaradi min nastradalo skupno 1674 prebivalcev.« (SDA 2011) Minska polja tako še naprej ubijajo nedolžne, hkrati pa so ovira za hitrejšo obnovo države. Danes takšno »grožnjo

za državljane BiH predstavlja 1.442 km² oziroma 2,8 odstotka ozemlja države«. (ibid.) Ob tem minska polja puščajo posledice tudi na gospodarstvu, saj je še precejšen del ozemlja kontaminiran z minami.

V vojni je nastala velika gospodarska in ekonomska škoda, posledice pa je čutiti tudi po vojni, saj je bila v veliki meri uničena vsa pomembnejša gospodarska infrastruktura. Zaradi porušenih mostov in uničenih cest je bil onemogočen transport.

Ekonomska škoda se, zaradi vojne, ocenjuje na 50 do 60 milijard ameriških dolarjev, od česar se 20 milijard dolarjev nanaša na proizvodne kapacitete. Obstajajo številne druge ocene, ki upoštevajo izgubo bruto domačega proizvoda od leta 1992 do danes, kar predstavlja posredno ekonomsko izgubo. Zbir neposrednih in posrednih izgub je približno sto milijard ameriških dolarjev. Neposredne posledice, kot so uničenje upravnega sistema, prekinitev ekonomskega, izobraževalnega in tehnološkega razvoja, kot tudi »beg možganov«, čeprav nemerljiv, so nedvomno ogromne. Uničenje družbe, družbenih odnosov, tolerance in sobivanja, razpad družin in malih skupnosti ter splošen zlom družbenih vrednot in normalnega življenja so najtrajnejše posledice vojne, ki jih ni mogoče ublažiti v kratkem času. Veliko težje bo obnoviti družbene strukture kot ceste in mostove. (Papić 2001, 12)

4 DAYTONSKI MIROVNI SPORAZUM

Vojna se je končala s podpisom mirovnega sporazuma 21. novembra 1995, ki je ime dobil po konferenci od 1. do 21. novembra 1995 v bazi ameriških letalskih sil Wright-Paterson pri mestu Dayton v ameriški zvezni državi Ohio. Prisotni so bili vsi glavni protagonisti: predsednik Republike Bosne in Hercegovine Alija Izetbegović, hrvaški predsednik Franjo Tuđman, predsednik Zvezne republike Jugoslavije Slobodan Milošević, glavni ameriški pogajalec Richard Holbrooke in general Wesley Clark. Poleg njih so za uveljavitev dogovora s svojim podpisom jamčili člani tako imenovane kontaktne skupine: predsednik Združenih držav Amerike Bill Clinton, francoski predsednik Jacques Chirac, britanski predsednik vlade John Major, španski premier Felipe Gonzalez in ruski premier Viktor Černomirdin ter nemški kancler Helmut Kohl. Tri in pol leta trajajoča vojna v Bosni in Hercegovini se je tako končala z dokončno različico sporazuma, ki so jo predstavniki vpletenih strani in priče formalno podpisali v Parizu 14. decembra 1995. (Pirjevec 2003) Daytonski mirovni sporazum je BiH zagotovil ustavo, ki vzpostavlja politično ureditev z dvema etničnima entitetama, saj je bila v tistem času prav etnična delitev za vse strani sprejemljiva in tudi edina možna rešitev, sicer ne bi nobena od treh sprtih strani sporazuma podpisala. Nobena stran namreč ni zaupala drugi, hkrati pa se nobena ni želela odpovedati ozemlju, ki ga je etnično očistila: Srbi so obvladovali ozemlje Republike srbske, Hrvati so »vladali« Herceg-Bosni, Bošnjaki pa severovzhodni Bosni. Tako je sporazum določil delitev ozemlja BiH na dva dela, in sicer je Bošnjakom in Hrvatom s Federacijo Bosne in Hercegovine pripadlo skupaj 51 odstotkov vsega ozemlja, Srbom pa s tako imenovano Republiko srbsko 49 odstotkov. Srbi so obdržali tudi nekdanji zaščitni coni Organizacije Združenih narodov Srebrenico in Žepo. BiH poleg obeh entitet sestavlja še Brčko distrikt, ki je po arbitražni odločitvi leta 2000 postal enkratna administrativna enota lokalne samouprave v okviru suverene BiH. Sicer pa je BiH ostala enotna država v svojih dotedanjih mejah in jo je kot tako priznala mednarodna skupnost. Sarajevo je ostalo glavno mesto.

Sporazum je poleg občega okvirnega dela⁹ sestavljen še iz trinajstih aneksov, od tega sta dva vojaškega značaja (1-a, 1-b in 2), ostalih deset pa je civilnih. Civilni aneksi se nanašajo na razmejitve med entitetama, program volitev v BiH, ustavo, arbitražo, človekove pravice, begunce, ohranitev nacionalnih spomenikov, rehabilitacijo infrastrukture in ekonomsko

---

⁹ The General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina

rekonstrukcijo, civilno implementacijo ter mednarodne policijske sile. Določeno je bilo, da bo za implementacijo civilnih aneksov skrbel visoki predstavnik, za izvajanje vojaškega dela sporazuma pa so enoletni mandat dobile sile Implementacijske sile enot zveze Nato v BiH (IFOR)¹⁰.

4.1 Aneksi

Aneks 1 (Sporazum o vojnih vidikih mirovnega reševanja in Sporazum o regionalni stabilizaciji)¹¹ vključuje trajno prenehanje sovražnosti med sprtimi stranmi, umik vseh oboroženih sil, ki niso lokalnega izvora (umik sil ne glede na to, ali so pravno in vojno podrejene BiH, FBiH ali RS, z ozemlja BiH v 30 dneh od začetka veljave sporazuma), izmenjavo zapornikov, prerazporeditev oboroženih sil posameznih entitet, ustanovitev Skupne vojaške komisije, ki ji bo predsedoval poveljnik IFOR-ja. Aneks določa, da so mednarodne sile IFOR, ki so pod poveljstvom Nata¹² (Organizacije severnoatlantskega zavezništva), edini nosilec vojaške oblasti v BiH. Poleg tega so v prvem določilu opredeljene naloge IFOR-ja (pomoč pri gibanju humanitarnih organizacij in civilistov, spremljanje čiščenja minskih polj itd.), hkrati pa aneks nalaga razpustitev Zaščitnih sil Združenih narodov (UNPROFOR¹³), katerih glavna naloga je bila preprečevanje etničnega čiščenja.

Aneks 2 (Sporazum o meji med entitetama)¹⁴ določa mejo med entitetama, njen potek, označevanje in prilagoditve posameznih strani. Meje se tako lahko premikajo le, če se vse strani s premikom strinjajo. Aneks 2 vsebuje tudi težko dogovorjeno delitev države (Republika srbska dobi 49 odstotkov ozemlja in Federacija BiH 51 odstotkov, za Brčko distrikt pa je določeno, da se bo o njegovem statusu odločalo z arbitražo). Arbitri bodo izbrani po ključu: vsaka stran določi enega arbitra - enega Republika srbska in enega Federacija BiH, tretjega pa skupaj izbereta že imenovana arbitra obeh strani podpisnic v 30 dneh po imenovanju.

---

¹⁰ The Implementation Force

¹¹ Annex 1A - Agreement on the Military Aspects of the Peace Settlement
Annex 1B - Agreement on Regional Stabilization

¹² North Atlantic Treaty Organisation

¹³ The United Nations Protection Force

¹⁴ Annex 2 - Agreement on Inter-Entity Boundary Line and Related Issues (With Appendix)

Ostali aneksi sporazuma se navezujejo na civilno obnovo države. Tako je **Aneks 3 (Sporazum o volitvah)**¹⁵ popolnoma namenjen organizaciji in pripravi demokratičnih volitev, ki bodo potekale šest oziroma najpozneje devet mesecev po podpisu sporazuma. Za pripravo in nadzor priprav, izvedbo in potek naj bi bila odgovorna Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), ki bo oblikovala začasno volilno komisijo, ta pa bo sprejela volilna pravila in predpise. Aneks komisiji določa mandat, sestavo in delovanje. Poleg tega se morajo stranke po Aneksu 3 obvezati, da bodo ustanovile stalno volilno komisijo, ki bo odgovorna za vse prihodnje volitve. Volilno pravico ima vsak državljan BiH, ki je dopolnil 18 let in je na popisu prebivalstva BiH iz leta 1991.

V **Aneksu 4 (Ustava Bosne in Hercegovine)**¹⁶ je spisana ustava BiH. V preambuli je država opredeljena kot suverena, teritorialno celovita in politično neodvisna v skladu z mednarodnim pravom. Bošnjaki, Hrvati in Srbi (skupaj z ostalimi narodi) so konstitutivni narodi. V ustavi je BiH opredeljena tudi kot država, ki funkcionira po načelih pravne države in ima svobodne in demokratične volitve. Sestavljena je iz dveh enakopravnih entitet, Federacije BiH in Republike srbske, s skupno prestolnico v Sarajevu. Gibanje blaga, storitev, kapitala in ljudi je prosto, med entitetama se ne vzpostavljajo mejne kontrole. Obstaja državljanstvo BiH in državljanstvo obeh entitet pod pogojem, da je vsak državljan entitete tudi državljan BiH. V obeh entitetah je zagotovljena najvišja stopnja mednarodno priznanih človekovih pravic in svoboščin. Opredeljene so pristojnosti posameznih institucij, rotacija vodilnih vlog v državi, hkrati pa so opredeljene tudi pristojnosti in odnosi med institucijami BiH in entitetama.

Aneks 5 (Sporazum o arbitraži)¹⁷ vsebuje dogovor o arbitraži. Federacija BiH in Republika srbska sta se obvezali, da bosta vse spore reševali z arbitražo, odločitve pa bodo zavezujoče. Aneksu 5 obsega tudi Dogovor o osnovnih načelih (sprejeti in oblikovati arbitražo za vsa nerešena vprašanja), ki sta ga entiteti podpisali v Ženevi 8. septembra 1995.

Aneks 6 (Sporazum o človekovih pravicah)¹⁸ govori o človekovih pravicah in njihovem spoštovanju ter uresničevanju. Prav v ta namen je bila ustanovljena Komisija za človekove pravice, ki jo sestavljata dve instituciji, Pisarna varuha človekovih pravic in Svet za človekove

---

¹⁵ Annex 3 - Agreement on Elections

¹⁶ Annex 4 - Constitution of Bosnia and Herzegovina

¹⁷ Annex 5 - Agreement on Arbitration

¹⁸ Annex 6 - Agreement on Human Rights

pravice. Ta, poleg varuha, skrbi za uresničevanje človekovih pravic in svoboščin. Kot dodatek k aneksu se štejejo številne konvencije in pakti o človekovih pravicah in svoboščinah.

Aneks 7 (Sporazum o beguncih in razseljenih osebah)¹⁹ določa, da imajo vsi begunci in razseljene osebe pravico do svobodne vrnitve na svoje domove ter pravico do povračila lastnine, ki jim je bila odvzeta v času sovražnosti od leta 1991, in pravico do odškodnine za lastnino, ki jim je ni mogoče povrniti. Stranke so se zavezale, da bodo v sodelovanju z Visokim komisariatom za begunce Združenih narodov (UNHCR²⁰) in drugimi državami, ki so dale azil, izdelale načrt za hitrejšo in mirno prostovoljno vrnitev razseljenih oseb in beguncev. V ta namen se ustanovi tudi Komisija za razseljene osebe in begunce, da bi sodelovala z mednarodnimi in nevladnimi organizacijami, pristojnimi za vrnitev in reintegracijo beguncev in razseljenih oseb. Poleg tega se ustanovi Fond lastnine beguncev in razseljenih oseb, oblikovan v Centralni banki BiH in pod vodstvom komisije.

Aneks 8 (Sporazum o Komisiji za varovanje nacionalnih spomenikov)²¹ govori o oblikovanju Komisije za ohranitev nacionalnih spomenikov in znamenitosti, hkrati pa opredeljuje kriterije za imenovanje določenih objektov kot nacionalnih, in sicer iz kulturnih, verskih, zgodovinskih ali etničnih razlogov.

Aneks 9 (Sporazum o ustanavljanju javnih podjetij v BiH)²² se nanaša na ustanavljanje javnih podjetij v BiH. Aneks je predvidel ustanovitev Komisije za javna podjetja, ki bo preučevala možnosti oblikovanja javnih podjetij v BiH za zagotovitev javnih služb na področjih kot so transport, energija ter pošta in telekomunikacije. Komisija bo skrbela tudi za ustrezno notranjo strukturo podjetij, pogoje za zavarovanje njihovega uspešnega in stalnega dela ter najboljše načine za pridobivanje dolgoročnega investicijskega kapitala. Poleg tega se z aneksom zavezujejo k oblikovanju Transportnega podjetja BiH za organizacijo in upravljanje prometne infrastrukture.

Aneks 10 (Sporazum o civilni implementaciji)²³ govori o civilni implementaciji oziroma izvrševanju mirovnega sporazuma (obnova infrastrukture in ekonomska obnova, vzpostavitev

---

¹⁹ Annex 7 - Agreement on Refugees and Displaced Persons

²⁰ United Nations High Commissioner for Refugees

²¹ Annex 8 - Agreement on Commission to Preserve National Monuments

²² Annex 9 - Agreement on Establishment of Bosnia and Herzegovina Public Corporations

²³ Annex 10 - Agreement on Civilian Implementation

političnih in ustavnih institucij BiH, krepitev spoštovanja človekovih pravic in vračanje razseljenih oseb in beguncev ter organizacija svobodnih in poštenih volitev v določenem roku) ter o delovanju in pristojnostih visokega predstavnika v BiH. V aneksu so opredeljene tudi njegove naloge:

- nadzor uresničevanja mirovnega sporazuma;
- vzdrževanje tesnih stikov s stranmi (BiH, Hrvaška, Zvezna republika Jugoslavija (ZRJ), FBiH in RS), da bi pospešil njihovo polno podrejanje civilnim vidikom mirovnega sporazuma;
- koordinacija dejavnosti civilnih organizacij in agencij v državi za zagotavljanje učinkovitega uresničevanja civilnih vidikov sporazuma;
- olajšanje reševanja kakršnihkoli težav, ki bi se pojavile pri izvajanju civilne rešitve, če bi presodil, da je to potrebno;
- občasno poročanje o napredku uresničevanja mirovnega sporazuma;
- podajanje smernic in prejemanje poročil od komisarja mednarodnih operativnih policijskih sil.

Visoki predstavnik tudi skliče in predseduje skupni civilni komisiji v BiH. Zaradi lažjega izvrševanja nalog naj bi tesno sodeloval in si izmenjeval informacije z IFOR-jem, nad katerim pa nima pristojnosti in ne more vplivati na njegove vojaške operacije. Visoki predstavnik je namreč najvišja avtoriteta za končno odločitev na področju civilnega dela implementacije mirovnega sporazuma.

V **Aneksu 11 (Sporazum o mednarodnih operativnih policijskih silah (IPTF))**²⁴ se nanaša na mednarodne operativne policijske sile Združenih narodov (IPTF²⁵). Sile IPTF bodo samostojne pri svojem delovanju nudenja pomoči, ki ga bo koordiniral visoki predstavnik. Med obveznosti IPTF med drugim spada svetovanje in urjenje osebja in sil, ki izvajajo zakon, ocenjevanje groženj javnemu redu in svetovanje javnim organom BiH glede organizacije učinkovitih služb za izvrševanje civilnega zakona.

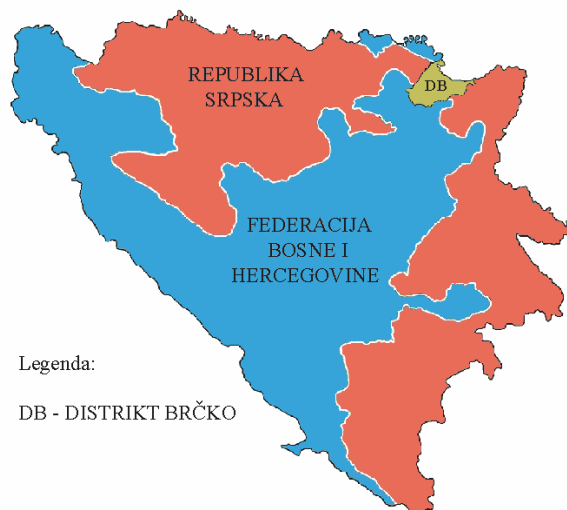
²⁴ Annex 11 - Agreement on International Police Force

²⁵ International Police Task Force

5 *POLITIČNI SISTEM V BIH*

S podpisom sporazuma leta 1995 so bili postavljeni temelji Republike BiH. Ta se tako od konca vojne deli na dve entiteti, Republiko srbsko in Federacijo BiH ter Brčko distrikt BiH. Obe entiteti se delita še naprej; FBiH na deset kantonov, razdeljenih na občine, Republika srbska pa na občine. V skladu z arbitražno odločitvijo je Brčko distrikt na severu, na tromeji s Hrvaško in Srbijo, določen kot posebna administrativna enota lokalne samouprave pod suverenostjo BiH, neodvisen od entitet. Ima lastno administracijo, policijo in pravosodje.

Slika 5.1: Politična razdelitev v BiH

Vir: Mapsof.net (2011).

V BiH veljajo štiri različne ustave:

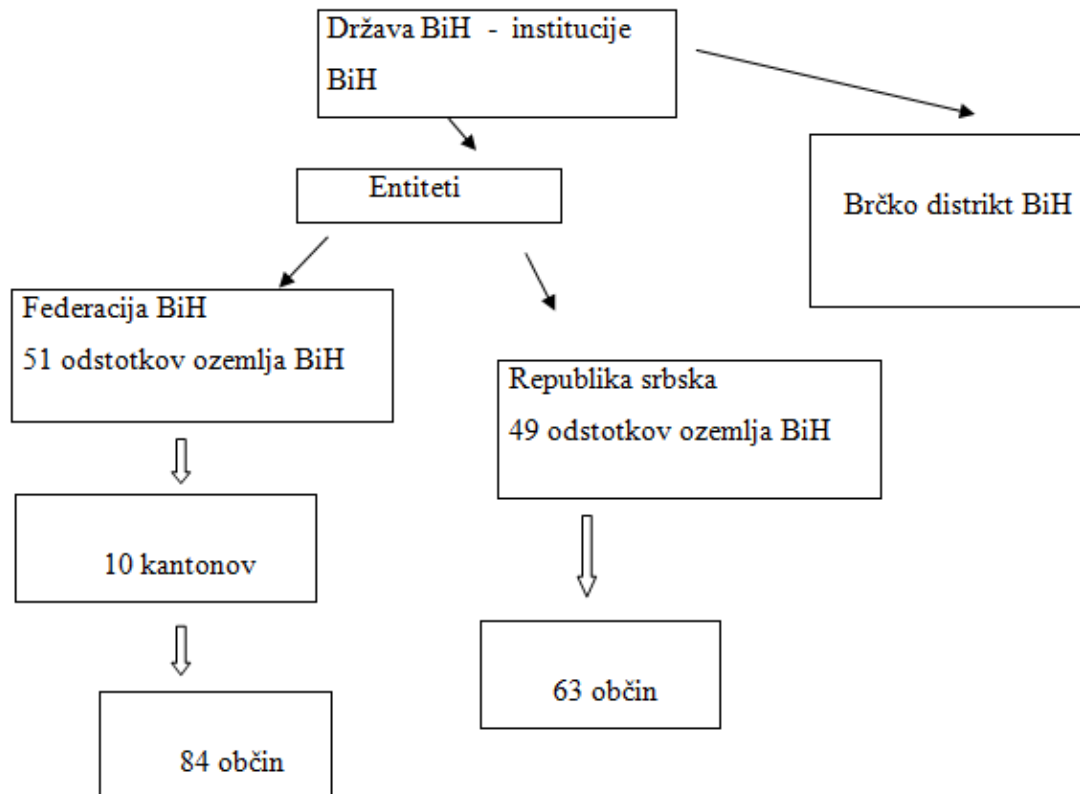
- Daytonška ustava, ki je bila sprejeta kot aneks IV k Daytonskemu mirovnemu sporazumu (sprejeta 21. novembra 1995);
- Ustava Republike BiH, ki predstavlja prečiščeno besedilo republiške ustave iz leta 1974 (sprejeta 24. februarja 1993);
- Ustava Republike srbske (sprejeta 28. februarja 1992);
- Ustava Federacije BiH (sprejeta 30. marca 1994). (Fink Hafner 2005, 58)

Splošne določbe ustave BiH oziroma Daytonške ustave označujejo BiH kot demokratično državo z vladavino prava, ki temelji na svobodnih in demokratičnih volitvah. V državi se upošteva načelo delitve oblasti na zakonodajno, izvršno in sodno vejo. Poleg zvezne vlade, v

kateri so enakopravno zastopani Bošnjaki, Srbi in Hrvati, ima vsaka entiteta še svojo vlado in parlament. Na vseh področjih je močno prisotna mednarodna skupnost, največjo vlogo ima t. i. visoki predstavnik mednarodne skupnosti. Med entitetama poteka prost pretok ljudi, blaga, storitev in kapitala. Prebivalci BiH imajo dvojno državljanstvo, državljanstvo BiH ter državljanstvo entitete, ki ji pripadajo. (Fink Hafner 2005, 58)

Slika 5.2: Državna ureditev BiH po Daytonskem mirovnem sporazumu

Vir: Fink Hafner (2005, 58).

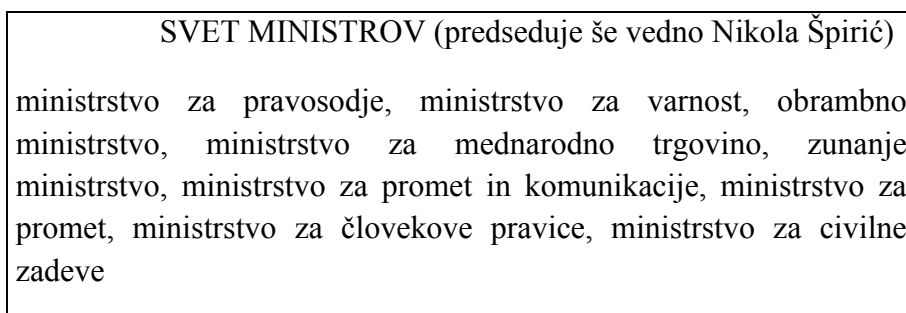
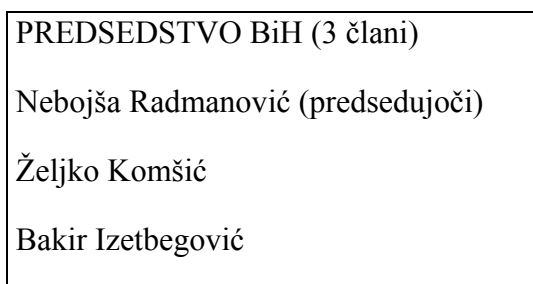
5.1 Na ravni zvezne oblasti

Na ozemlju BiH, poleg treh konstitutivnih, živijo številni drugi narodi. Država se deli na dve entiteti, RS in FBiH, ter Brčko distrikt BiH. Glavno mesto je Sarajevo. Uradni jeziki so bosanski, hrvaški in srbski. Pisavi v uporabi sta cirilica in latinica. V okviru politološke politične klasifikacije političnih sistemov ima BiH polpredsedniški politični sistem. (Banović

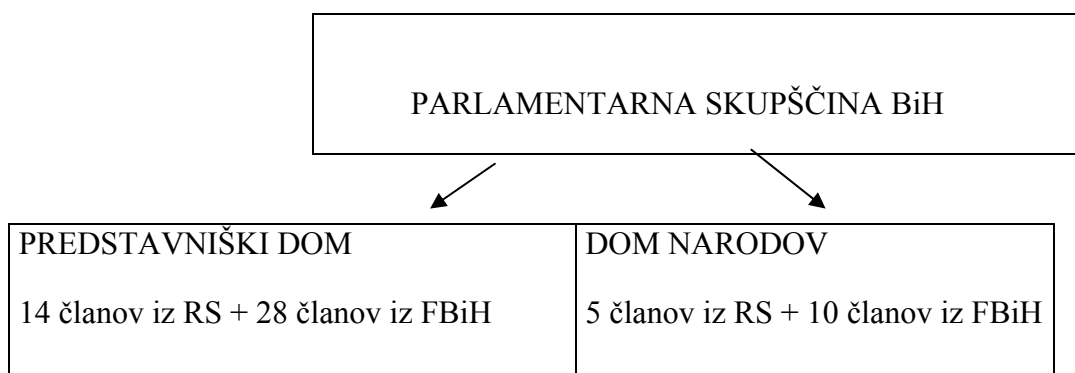
in Gavrić 2010, 175) Na ravni zvezne države BiH ima zakonodajno oblast parlamentarna skupščina, izvršno pa predsedstvo BiH ter svet ministrov. Sodna oblast, ki je neodvisna od omenjenih dveh, je dodeljena vrhovnemu in ustavnemu sodišču, ki ju nadzoruje pravosodno ministrstvo.

Slika 5.3: Državna ureditev na ravni Bosne in Hercegovine

Izvršna veja oblasti:

Zakonodajna veja oblasti:

Sodna veja oblasti: sodišča BiH, ustavno sodišče, pravobranilstvo, tožilstvo, visoki sodni in tožilski svet in pravobranilstvo.

PREDSEDSTVO: to osrednje politično telo v BiH in kolektivni organ predsednika države rotira med tremi člani (Bošnjakom, Srbom in Hrvatom), ki so predstavniki treh glavnih narodov. Bošnjak in Hrvat sta izvoljena na neposrednih volitvah v FBiH, Srb pa na neposrednih volitvah v RS. Predsednik predsedstva postane član, ki dobi največ odstotkov glasov, mesto predsednika nato rotira med vsemi tremi izbranimi člani vsakih osem mesecev. (Fink Hafner 2005, 58) Tretjega oktobra 2010 so v BiH potekale splošne volitve, na katerih so izvolili tudi novo tričlansko predsedstvo, ki ga sestavljajo nepričakovano izvoljeni sin pokojnega predsednika BiH Alije Izetbegovića, Bakir Izetbegović (predstavnik Bošnjakov, SDA oziroma Stranka demokratske akcije), Nebojša Radmanović (predstavnik Srbov, SNSD oziroma Zveza neodvisnih socialdemokratov²⁶) in Željko Komšić (predstavnik Hrvatov, SDP oziroma Socialdemokratska partija BiH). Na čelu predsedstva je trenutno (od februarja 2011) Srb Nebojša Radmanović. Predsedstvo ima sicer klasične reprezentativne in protokolarne funkcije. Poleg tega vodi zunanjo politiko, izvršuje odločitve parlamentarne skupščine in imenuje predsednika ministrskega sveta. (Fink Hafner 2005, 59)

SVET MINISTROV²⁷: že od leta 2006 mu predseduje Srb Nikola Špirić (SNSD). Po volitvah leta 2010 namreč še vedno ni sestavljen nov svet ministrov. Predsednika sveta imenuje predsedstvo in potrdi predstavniški dom parlamenta. Temeljna funkcija ministrskega sveta je vodenje politik, ki so v pristojnosti institucij BiH. Svet ministrov sestavlja devet ministrstev: ministrstvo za zunanje zadeve, finančno ministrstvo, pravosodno ministrstvo, obrambno ministrstvo, ministrstvo za mednarodno trgovino, ministrstvo za varnost, ministrstvo za civilne zadeve ter ministrstvo za človekove pravice.

Zakonodajno oblast ima v rokah **PARLAMENTARNA SKUPŠČINA**, ki je sestavljena iz **PREDSTAVNIŠKEGA DOMA** in **DOMA NARODOV**. Slednjega sestavlja 15 delegatov (pet Muslimanov, pet Hrvatov in pet Srbov), prvega pa 42 poslancev, in sicer jih dve tretjini (28 poslancev) prihaja iz FBiH in ena tretjina iz RS (14 poslancev). Za predstavniški dom poslance tako v FBiH kot tudi RS izberejo na neposrednih volitvah, za dom narodov pa so delegati Federacije BiH izbrani v domu narodov Federacije, v Republiki srbski jih izbere narodna skupščina RS. (Fink Hafner 2005, 59)

---

²⁶ Savez nezavisnih socialdemokrata

²⁷ Vijeće ministara BiH

SODSTVO²⁸ sestavljajo sodišča BiH, ustavno sodišče, pravobranilstvo, tožilstvo, visoki sodni in tožilski svet ter pravobranilstvo. Ustavno sodišče, ki ga sestavlja devet članov (štiri izbere predstavniški dom FBiH, dva skupščina RS in tri Evropsko sodišče za človekove pravice po posvetu z predsedstvom BiH), je vrhovni arbiter pri zakonih. Ustavno sodišče odloča o ustavnih sporih, ki nastanejo med državo in njenima entitetama, ali v sporih, ki nastanejo med samima entitetama. Odločitve ustavnega sodišča so zavezujoče.

V členu III Daytonске ustave²⁹ so točno določene odgovornosti države in odgovornosti obeh entitet. Zapisano je, da so v pristojnosti institucij zvezne države BiH zunanja politika, zunanja trgovinska politika, carinska politika, monetarna politika, financiranje ustanov in mednarodnih obveznosti BiH, politika imigracij, beguncev in azila, izvajanje mednarodnega kazenskega prava in izvajanje le-tega tudi med entitetama, vključno s sodelovanjem z Interpolom, vzpostavitev in upravljanje s skupnimi sredstvi, urejanje prometa med entitetama in nadzor zračnega prometa.

Entiteti imata pravico vzpostaviti posebne in paralelne odnose s sosednjimi državami, ki so v skladu s suverenostjo države. Vsaka entiteta mora nuditi pomoč vladi BiH, da ta lahko izpolnjuje svoje mednarodne dolžnosti. Prav tako morata entiteti v skladu z svojimi pristojnostmi skrbeti za varno okolje vseh ljudi. S privolitvijo parlamentarne skupščine lahko vsaka entiteta sklepa sporazume z državami in mednarodnimi institucijami (The General Framework Agreement for Peace in BiH).

5.2 Na ravni Federacije BiH

Mirovni sporazum je Federaciji BiH dodelil 51 odstotkov ozemlja. Uradno je FBiH nastala s podpisom Washingtonskega sporazuma 18. marca 1994. Podpisali sta ga takrat sprti strani, Republika Bosna in Hercegovina (v vladi so dominirali Bošnjaki) ter Republika Hrvaška, ki je zastopala bosanske Hrvate, in s sporazumom prekinili medsebojni spor v BiH. (Pirjevec 2003, 311) Večinsko prebivalstvo v federaciji so Bošnjaki in Hrvati. Uradna jezika sta bosanski in hrvaški. Ostali jeziki se lahko uporabljajo kot sredstvo komunikacije in poučevanja, kot uradni jeziki pa le ob pridobitvi večine glasov obeh domov parlamenta, upoštevajoč večino glasov bošnjaških in hrvaških delegatov v domu narodov. Pisava, ki je uradno v uporabi, je

---

²⁸ Ministarstvo pravde

²⁹ The General Framework Agreement for Peace in BiH

latinica³⁰. Federacija se deli na kantone³¹. Glavno mesto Federacije BiH je Sarajevo. Sedež štirih federalnih ministrstev je v Mostarju. Kantoni se delijo še na 84 občin.

Slika 5.4: Federacija BiH

Vir: Portale storia.net (2011).

Na ravni federacije je tako politična struktura razdeljena na tri ravni - entitetsko, kantonsko in občinsko. Entitetsko raven predstavljata vlada in parlament, na kantonski ravni ima vsak kanton svojo skupščino in vlado, občinsko raven pa predstavljata občinski svet in upravna struktura.

Slika 5.5: Državna ureditev na ravni Federacije Bosne in Hercegovine

1. Entitetski nivo oblasti

Izvršna veja oblasti:

<p>PREDSEDNIK FBiH</p> <p>Živko Budimir</p>

<p>PODPREDSEDNIKA FBiH</p> <p>Mirsad Kebo in Svetozar Pudarić</p>

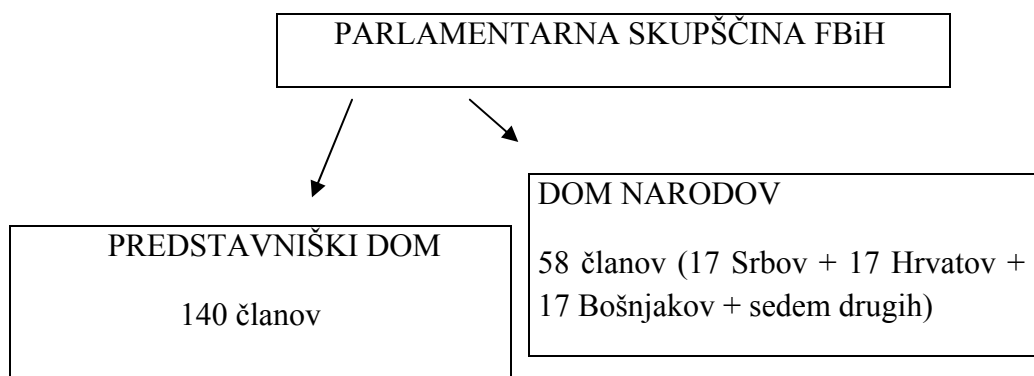
³⁰ Ustav FBiH

³¹ Federalni zavod za statistiku

VLADA FBiH (premier: Nermin Nikšić)

notranje ministrstvo, pravosodno ministrstvo, finančno ministrstvo, ministrstvo za energijo, rudarstvo in industrijo, zdravstveno ministrstvo, ministrstvo za promet in komunikacije, ministrstvo za delo in socialno politiko, ministrstvo za razseljene osebe in begunce, ministrstvo za vprašanje borcev in invalidov obrambno-osvobodilne vojne, ministrstvo za izobraževanje in znanost, ministrstvo za kulturo in šport, ministrstvo za trgovino, ministrstvo za prostorsko načrtovanje, ministrstvo za kmetijstvo, vode in gozdove, ministrstvo za razvoj, podjetništvo in obrt ter ministrstvo za okolje in turizem

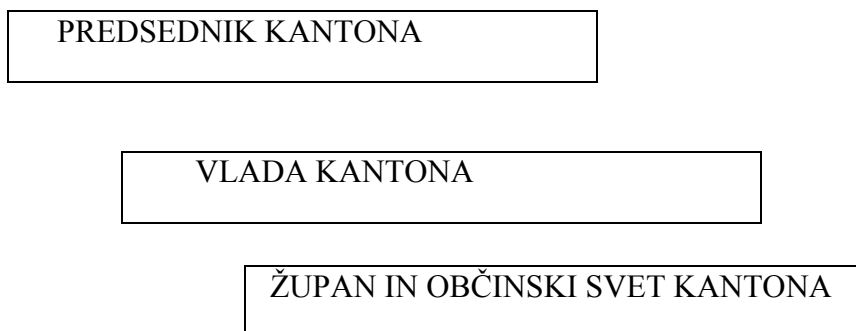
Zakonodajna veja oblasti:

Sodna veja oblasti: vrhovno sodišče, sodišče za človekove pravice in ustavno sodišče.

2. Kantonski (in občinski) nivo oblasti

Izvršna veja oblasti:

Zakonodajna veja oblasti:

SKUPŠČINA KANTONA

Ne sme biti manj kot 30 in ne več kot 50 poslancev.

Ustava Federacije BiH³² že v svojem prvem členu govori o Bošnjakih in Hrvatih kot o konstitutivnima narodoma, ki skupaj z ostalimi državljani BiH uresničujeta svoje suverene pravice. FBiH je vzpostavila tudi institucijo Varuha človekovih pravic, ki je dolžna varovati človekovo dostojanstvo, pravice in svobodo. Varuhi v FBiH predstavljajo posebno vejo »oblasti«. Tako imajo v Federaciji kar tri varuhe človekovih pravic, ki jih imenuje parlament FBiH - eden je Bošnjak, drugi Hrvat in tretji predstavlja ostale narode v federaciji. Vsak varuh predloži letno poročilo predsedniku in podpredsedniku vlade, vsem predsednikom kantonov in Konferenci za varnost in sodelovanje. Pri svojem delu so vsi trije neodvisni.

5.2.1 Entitetski nivo

Zakonodajno oblast v FBiH ima parlament, ki je sestavljen iz predstavnškega doma in doma narodov. Izvršna oblast tvorita predsednik FBiH in vlada, sodna veja oblasti pa ustavno sodišče, vrhovno sodišče in sodišče za človekove pravice.

Zakonodajna oblast, ki je v rokah PARLAMENTA, izbere predsednika in podpredsednika parlamenta, potrjuje imenovanje vlade (z večinskim glasovanjem), predsedniku vlade daje smernice za vodenje zunanjih zadev, daje pooblastila kantonom za sklepanje sporazumov z državami in mednarodnimi organizacijami, dovoljuje vsako uporabo vojaške sile s strani federacije, ki mora biti v skladu z mednarodnim pravom, potrjuje (z večino glasov) mednarodne sporazume in sprejema proračun FBiH.

Parlament FBiH je sestavljen iz PREDSTAVNIŠKEGA DOMA in DOMA NARODOV. Slednjega sestavlja 30 delegatov Bošnjakov in 30 delegatov Hrvatov ter tudi ostalih, katerih število je v enakem razmerju kot število poslancev kantonskih zakonodajnih teles, ki se ne opredeljujejo kot Bošnjaki in Hrvati za razliko do Bošnjakov in Hrvatov v kantonskih zakonodajnih telesih. Tako dom narodov sestavlja 58 poslancev, od tega jih je 17 iz vrst

---

³² Ustav Federacije Bosne i Hercegovine

vsakega od konstitutivnih narodov (17 Srbov, 17 Hrvatov in 17 Bošnjakov) in sedem poslancev iz vrst drugih narodov³³. Število delegatov, izvoljenih v dom narodov v vsakem okrožju, je sorazmerno glede na nacionalno strukturo prebivalstva kantona. Njihov mandat traja štiri leta. Delegati so izvoljeni med poslanci v kantonskem zakonodajnem telesu. Predstavniški dom ima 140 poslancev, ki so izbrani neposredno na volitvah na območju FBiH. Njihov mandat prav tako traja štiri leta.

Izvršna oblast federacije je v rokah predsednika, podpredsednika in vlade. PREDSEDNIK FBiH, za katerega v ustavi FBiH piše, da je šef države, je pristojen za imenovanje vlade, vodij diplomatskih predstavništav, vojaških uradnikov, sodnikov zveznih sodišč, opravlja funkcijo vrhovnega poveljnika oboroženih sil federacije, izvaja posvetovanja glede imenovanja varuha človekovih pravic in drugih sodnih organov, podpisuje odloke, ki jih sprejme parlament, in ratificira ter podpisuje mednarodne sporazume in dodeljuje pomilostitve za kazniva dejanja, opredeljena v zveznem zakonu, razen za vojne zločine, zločine proti človečnosti in genocid. Funkcija predsednika FBiH je predvsem protokolarne narave. Kandidate za funkcije predsednika in podpredsednika lahko predlagajo delegati v domu narodov. Za njihovo potrditev je potrebno večinsko soglasje v predstavniškem domu, nato pa še večinska podpora vseh konstitutivnih narodov v domu narodov. Oba, tako predsednika kot tudi podpredsednika, sta lahko razrešena uradne dolžnosti po odločitvi ustavnega sodišča. Trenutno je predsednik FBiH Hrvat Živko Budimir (HSP oziroma Hrvaška stranka prava), podpredsednika sta Bošnjak Mirsad Kebo (SDA) in Srb Svetozar Pudarić (SDP).

Izvršno oblast predstavlja tudi VLADA FBiH, ki jo trenutno vodi Nermin Nikšić (SDP). Premier ima namestnika, ki je iz druge narodnostne skupnosti in je hkrati tudi minister za obrambo ali zunanje zadeve. Vendar sta zdajšnja namestnika predsednika vlade ministra drugih resorjev, in sicer je Jerko Ivanković Lijanović (Narodna stranka Z delom do blaginje³⁴) minister za kmetijstvo, vode in gozdove, Desnica Radivojević (SDA) pa je minister za prostorsko načrtovanje. FBiH ima sicer 16 ministrstev (ministrstvo za notranje zadeve, pravosodno ministrstvo, ministrstvo za finance, ministrstvo za energijo, rudarstvo in industrijo, ministrstvo za promet in komunikacije, ministrstvo za delo in socialno politiko, ministrstvo za razseljene osebe in begunce, ministrstvo za vprašanje borcev in invalidov obrambno-osvobodilne vojne, zdravstveno ministrstvo, ministrstvo za izobraževanje in

---

³³ Parlament Federacije Bosne i Hercegovine

³⁴ Narodna stranka Radom za boljitak

znanost, ministrstvo za kulturo in šport, ministrstvo za trgovino, ministrstvo za prostorsko načrtovanje, ministrstvo za kmetijstvo, vode in gozdove, ministrstvo za razvoj, podjetništvo in obrt ter ministrstvo za okolje in turizem). Mandatarja za sestavo vlade izbere najmočnejša politična stranka v predstavniškem domu. Po posvetu z mandatarjem in ob soglasju podpredsednika predsednik FBiH imenuje vlado FBiH. Ta je uradno izbrana, ko jo potrdi predsedniški dom FBiH po večinskem principu. Najmanj ena tretjina ministrov mora biti iz vrst hrvaške narodne skupnosti. Tako kot predsednik vlade imajo tudi vsi ministri svojega namestnika, ki ne more biti iz istega konstitutivnega naroda kot njegov minister³⁵.

Pooblastila predsednika vlade³⁶ so izvajanje politike in izvrševanje zakonov zvezne vlade, vključno z zagotavljanjem izvrševanja sodnih odločb FBiH, lahko predlaga zamenjavo predsednika federacije, predlaga in daje priporočila v zvezi z zakonodajo in pripravi predlog proračuna parlamentu Federacije BiH.

SODIŠČA FBiH sestavljajo vrhovno sodišče, sodišče za človekove pravice in ustavno sodišče. Slednje ima devet sodnikov, sodišče pa rešuje spore med kantoni, federalno oblastjo in kantoni, kantoni in njihovimi občinami ter med institucijami federalne oblasti. Vrhovno sodišče, ki je najvišje pritožbeno sodišče federacije, ima lahko najmanj devet sodnikov. Na vseh sodiščih FBiH mora biti zastopano enako število bošnjaških in hrvaških sodnikov. Sodišče za človekove pravice ima tri sodnike - enega Bošnjaka, enega Hrvata in enega sodnika, ki je pripadnik druge narodnosti. Sodišče je pristojno za primere, začete po 1. januarju 1991.

V ustavi je opredeljena tudi delitev pristojnosti med federalno in kantonsko oblastjo. V izključni pristojnosti FBiH je vodenje zunanjih zadev, obramba FBiH, državljanstvo, ekonomska politika, trgovina in carina ter mednarodna trgovina in finance, boj proti mednarodnemu in medkantonskemu kriminalu, dodeljevanje frekvenc za radio in televizijo, energetska politika ter financiranje federalnih oblasti in ustanov. V pristojnosti federalne in kantonske oblasti je zagotavljanje in uveljavljanje človekovih pravic, zdravstvo, politika varovanja človekovega okolja, komunikacijska in prometna infrastruktura, socialna politika, izvajanje zakonov in drugih predpisov o državljanstvu, priseljevanju in azilu, izkoriščanje naravnih virov. Kantoni imajo pooblastila, ki niso v izrecni pristojnosti federalne oblasti, in

---

³⁵ Ustava FBiH

³⁶ Vlada FBiH

sicer vzpostavitev in nadzor policije, določitev izobraževalne politike, vzpostavitev in izvajanje kulturne politike, opredelitev stanovanjske politike, določitev politik v zvezi z uredbo in zagotavljanje javnih služb, ureditev lokalne rabe zemljišč, ureditev uredbe o izboljšanju lokalnega poslovanja in dobrodelne dejavnosti, ureditev lokalne zmogljivosti za proizvodnjo energije ter zagotavljanje dostopnosti, določanje politike v zvezi z zavarovanjem radia in televizije, izvajanje socialne politike in vzpostavitev služb socialne zaščite, vzpostavitev in izvajanje kantonskega turizma ter financiranje dejavnosti kantonske vlade.

5.2.2 Kantonski nivo

Vsak kanton lahko prenese svoje pristojnosti v zvezi z izobraževanjem, kulturo, turizmom, lokalnimi poslovnimi in dobrodelnimi dejavnostmi ter radiem in televizijo na svoje občine. Vsak kanton ima svojo ustavo, ki mora biti v skladu z ustavo FBiH, svojega predsednika, vlado ter svoje zakonodajno telo, ki je enodomno. Število poslancev (v kantonski skupščini), ki imajo dveletni mandat, je določeno v razmerju z nacionalno strukturo prebivalstva, vendar delegatov ne sme biti manj kot 30 in ne več kot 50. Prebivalci kantonov svoje poslance volijo na demokratičnih in neposrednih volitvah. Zakonodajno telo kantona pripravlja in z dvotretjinsko večino potrjuje ustavo kantona, izbira sodnike in predsednika kantona, potrjuje pristojnosti kantonskih in občinskih sodišč in sprejema proračun kantona³⁷.

Zakonodajno telo lahko predsednika kantona, ki je izbran v zakonodajnem telesu med kandidati, ki jih poslanci predlagajo, z dvotretjinsko večino odstavi. Predsednik kantona, ki z vlado tvori izvršno oblast, ima dveletni mandat in zaporedoma ne more nastopiti funkcijo več kot dvakrat. Predsednik predlaga sodnike, ki jih nato izbere zakonodajno telo kantona, imenuje tudi vlado, ki jo mora nato potrditi še zakonodajno telo kantona. Naloga vlade je izvrševanje zakonov kantona, priprava predloga proračuna, zagotavljanje sodelovanja vlade z varuhom človekovih pravic ter nadzor dela kantonske policije. Struktura policije v posamezni občini mora odražati nacionalno strukturo prebivalstva te občine.

---

³⁷ Ustava FBiH

Slika 5.6: Kantoni v FBiH

Vir: Izbori.ba (2011).

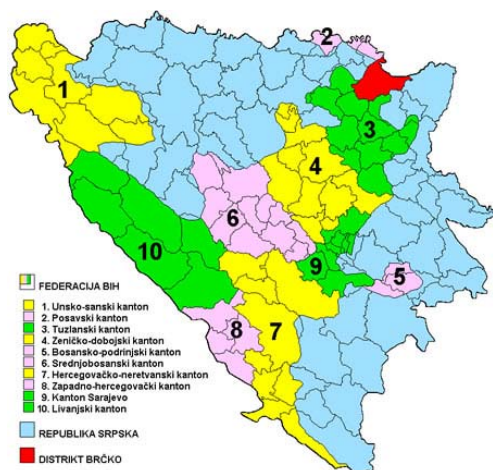
Federacija je upravno (administrativno) sestavljena iz desetih kantonov:

1. Unsko-sanski kanton (sedež: Bihać);
2. Posavski kanton (Orašje);
3. Tuzlanski kanton (Tuzla);
4. Zeničko-dobojski kanton (Zenica);
5. Bosansko-podrinjski kanton (Goražde);
6. Srednjobosanski kanton (Travnik);
7. Hercegovačko-neretvanski kanton (Mostar);
8. Zahodnohercegovinski kanton (Široki Brijeg);
9. Kanton Sarajevo (Sarajevo);
10. Livanjski kanton (Livno).

Ne bom opisovala oziroma se spuščala v podrobnosti vseh desetih kantonov, ampak sem si za prikaz primera izbrala Kanton Sarajevo. Ta je po številu prebivalcev, ki jih je nekaj več kot 400.000, največji. Razdeljen je na devet občin. Ustava kantona med drugim obsega omenjene pristojnosti kantona in strukturo kantonskih oblasti. Skupščina kantona, ki ima zakonodajno oblast, je enodomna s 45 poslanci. Skupščina med drugim imenuje in lahko tudi razreši predsednika in podpredsednika, izvoli predstavnike v dom narodov, oblikuje politike in sprejema program kantona, voli sodnike kantona, odobri proračun kantona ter sklepanje pogodb in sporazumov na področju mednarodnih odnosov in mednarodnega sodelovanja. Trenutno ji predseduje Mirjana Malić. Izvršna oblast je v rokah predsednika kantona in vlade. Predsednika izbere skupščina z večino glasov med kandidati, ki jih predlagajo poslanci.

Predsednik lahko razreši predsednika vlade, namestnika in kabinet vlade, zastopa kanton v državi in tujini, sklepa pogodbe, zagotavlja sodelovanje z organi države BiH in federacije, odloča o delovanju policije v posebnih okoliščinah, kot so neposredna nevarnost vojne, vojno pravo in v izrednih razmerah, ki jih povzročijo naravne ali druge nesreče, predlaga sprejem predpisov v pristojnosti skupščine kantona, predlaga ukrepe ekonomske in razvojne politike kantona³⁸. Predsednik kantonske sarajevske vlade je Fikret Musić. Sarajevski kanton ima 12 ministrstev (ministrstvo za finance, ministrstvo za kulturo in šport, ministrstvo za izobraževanje in znanost, ministrstvo za pravosodje in upravo, ministrstvo za gospodarstvo, ministrstvo za prostorsko načrtovanje in zaščito okolja, ministrstvo za promet, ministrstvo za stanovanjsko politiko, ministrstvo za notranje zadeve, ministrstvo za zadeve veteranov, ministrstvo za delo, socialno politiko, razseljene osebe in begunce, ministrstvo za zdravje). Vlada med drugim pripravlja in predlaga proračun, zagotavlja sodelovanje z varuhom ter nadzira policijo in zagotavlja, da je policija sestavljena glede na etnično sestavo prebivalstva v kantonu. Sodno vejo v kantonu predstavlja kantonsko sodstvo, ki ga ustanovi skupščina, kot sodišča za splošne pristojnosti ali posebna sodišča. Presojajo o zadevah, ki niso v pristojnosti občinskih sodišč.

Slika 5.7: Občine v FBiH

Vir: Sarajevo-x.com (2010).

Vseh deset kantonov je razdeljenih na 74 občin z lokalno samoupravo. Statut vsake občine, ki ga pripravlja občinski svet in ga tudi z dvotretjinsko večino sprejema, mora biti v skladu z ustavo FBiH, kantonsko ustavo in zakonodajo kantona. Občinski svet, ki ga ima vsaka občina, volijo volivci na neposrednih volitvah. Občinski svetniki, ki imajo dveletni mandat, izbirajo

³⁸ Ustava Kantona Sarajevo

župana in sprejemajo občinski proračun. Vsaka občina ima sodišča, ki lahko nastanejo tudi v sodelovanju z drugimi občinami. Izvirna pristojnost teh sodišč so občinske in kazenske zadeve. Sodnike posamezne občine imenuje predsednik najvišjega kantonskega sodišča po posvetu z županom.

5.3 Na ravni Republike srbske

Po Daytonskem mirovnem sporazumu RS zaseda 49 odstotkov ozemlja celotne BiH. Srbska republika Bosna in Hercegovina je bila ustanovljena 9. januarja 1992 kot reakcija Srbov na referendum o neodvisnosti BiH od SFRJ, ki so jo želeli Hrvati in Bošnjaki. Ime je bilo 12. avgusta 1992 spremenjeno v Republika srbska. Ustavo so sprejeli 28. februarja 1992. Vendar so se z leti nekatere naloge RS, ki so bile z Daytonsko ustavo definirane kot naloge entitet (carinska in mejna služba, vojska, sodstvo - ustanovitev sodišča BiH, visokega sodnega ter tožilskega sveta BiH), prenesle na BiH. Poleg tega je visoki predstavnik mednarodne skupnosti za BiH uvedel številne spremembe, amandmaje na ustavo RS, kot je na primer člen 1, ki je nadomestil amandma XLIV. Ta pravi, da je RS država srbskega naroda in vseh njenih državljanov³⁹, z amandmajem LXVII, ki pravi, da so Srbi, Bošnjaki in Hrvati kot konstitutivni narodi ter ostali državljani enakopravni in brez diskriminacije sodelujejo v upravljanju oblasti v RS. V ustavi (8. člen) tudi piše, da ima RS zastavo, grb in himno, vendar je ustavno sodišče BiH 1. aprila 2006 odločilo, da členi zakona o zastavi, grbu in himni RS in se nanašajo na grb in himno niso v skladu z ustavo BiH. Tako se z uredbo vlade RS od 16. junija 2007 namesto grba uporablja le simbol RS⁴⁰. Republika srbska se administrativno deli na štiri večje regije, ki imajo skupno 61 občin in dve mesti. Glavno mesto je Sarajevo (v praksi »za svojega« predvsem razumejo vzhodni del mesta), na spletni strani vlade RS je zapisano, da je Banja Luka največje mesto, ki z več kot 200.000 prebivalci predstavlja upravno, gospodarsko in kulturno središče RS⁴¹. Uradni jezik je bil sprva v ustavi le srbski, vendar je bil člen 7 nato popravljen z amandmajem LXXI⁴², tako da so sedaj uradni jeziki poleg srbskega še bošnjaški in hrvaški, v uporabi sta cirilica in latinica. Tam, kjer živijo druge jezikovne skupine so v skladu z zakonom v uradni uporabi tudi njihovi jeziki. Večinsko prebivalstvo je srbsko (približno 90 odstotkov).

---

³⁹ Ustava Republike srbske (stara in popravljena)

⁴⁰ Vlada Republike srbske

⁴¹ Vlada RS

⁴² Ustava RS (popravljena različica)

Slika 5.8: Republika srbska

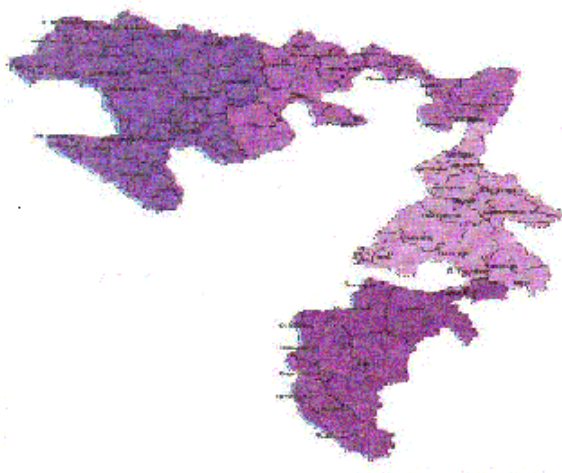

Vir: Freebase.com (2011).

Na ravni RS je politična struktura razdeljena na dva nivoja - na entitetski in občinski. Kljub temu, da v RS poznajo regije, so te le administrativni zaznamek in nimajo nikakršne vloge pri politični strukturi entitet. Imajo sicer štiri regije:

- Banjaluška;
- Dobojsko-bijelinska;
- Sarajevsko-zvorniška;
- Srbinjsko-trebinjska. (Filipović)

Slika 5.9: (Administrativne) regije v RS

Vir: Filipović (2010).

Entitetski nivo predstavljata vlada in parlament, občinsko raven pa občinski svet in upravna struktura.

Slika 5.10: Državna ureditev na ravni Republike srbske

Izvršna veja oblasti:

PREDESEDNIK RS Milorad Dodik

PODPREDESEDNIKA RS Emil Vljiaki Enes Suljkanović
--

VLADA RS (premier: Aleksandar Djombić) ministrstvo za notranje zadeve, finančno ministrstvo, pravosodno ministrstvo, ministrstvo za upravo in lokalno samoupravo, ministrstvo za ekonomske odnose in regionalno sodelovanje, ministrstvo za delo, veterane in invalidsko varstvo, ministrstvo za trgovino in turizem, ministrstvo za industrijo, energetiko in rudarstvo, ministrstvo za promet in zveze, ministrstvo za kmetijstvo, gozdove in vode, ministrstvo za šolstvo in kulturo, ministrstvo za begunce in razseljene osebe, ministrstvo za zdravje in socialno zaščito, ministrstvo za znanost in tehnologijo ter ministrstvo za družino, mladino in šport
--

Zakonodajna veja oblasti:

NARODNA SKUPŠČINA 83 delegatov

Sodna veja oblasti: ustavno sodišče, vrhovno sodišče, svet za visoko sodstvo in tožilstvo, zvezno pravobranilstvo in zvezno tožilstvo.

Zakonodajna oblast je v rokah NARODNE SKUPŠČINE, kjer sedi 83 poslancev, izvoljenih na neposrednih volitvah. Skupščina odloča o spremembi ustave, predlaga zakone in druge predpise, predlaga načrte razvoja, prostorski načrt in proračun, utrjuje teritorialno organizacijo RS, razpisuje republiški referendum, razpisuje republiška javna posojila in odloča o zadolževanju entitete, razpisuje volitve za poslance in predsednika RS, izbira, imenuje in razrešuje funkcionarje v skladu z ustavo, izvaja nadzor nad delom vlade in drugih organov, odloča o pomilostitvah, ratificira mednarodne sporazume ter v primeru agresije na RS napoveduje vojno stanje. Odločitve se sprejemajo na osnovi večinskega odločanja. Ima predsednika in dva podpredsednika.

PREDSEDNIK REPUBLIKE, ki ga državljani izvolijo na neposrednih volitvah vsakih pet let, predstavlja republiko. Na lanskoletnih predsedniških volitvah v RS je zmagal nekdanji predsednik vlade Milorad Dodik (SNSD). Podpredsednika, ki ju ravno tako izvolijo državljani na neposrednih volitvah, sta Emil Vljaki (NDS oziroma Narodna demokratska stranka) in Enes Suljkanović (SDP). Predsednik RS predlaga narodni skupščini mandatarja za sestavo vlade in predsednika ter sodnike za ustavno sodišče, razglasi zakone, ki jih sprejme skupščina, daje pomilostitve, podeljuje odlikovanja in priznanja, po posvetu z vlado imenuje in razrešuje ambasadorje in druge mednarodne predstavnike BiH iz RS, v primeručasne nezmožnosti opravljanja svoje funkcije določi, kateri podpredsednik ga bo nadomestil, ter izobražuje svetovalna telesa in druge službe za izvajanje svojih pristojnosti.

Svetovalno telo najvišjih ustavnih institucij RS je SENAT z največ 55 člani, ki jih imenuje predsednik RS. Za člane senata so imenovane ugledne osebnosti iz javnega, znanstvenega in kulturnega življenja. Seje senata sklicuje in vodi predsednik RS. Senat razpravlja o vprašanjih posebnega pomena za politični, nacionalni, ekonomski in kulturni razvoj RS ter najvišjim ustavnim institucijam podaja svoje mnenje o zadevah v najvišji pristojnosti.

VLADA je zadolžena za izvajanje izvršne veje oblasti. Predlaga in izvršuje zakone in druge splošne akte, podaja mnenje o predlaganih zakonih in drugih predpisih, predlaga načrt razvoja in proračun, postavlja in razrešuje funkcionarje na ministrstvih in drugih organih, usklajuje in usmerja delo ministrstev in drugih republiških organov. Vlada, ki jo z večino potrdi narodna skupščina, njej tudi odgovarja. Vlada je sestavljena iz 16 ministrstev (ministrstvo za notranje zadeve, finančno ministrstvo, pravosodno ministrstvo, ministrstvo za upravo in lokalno samoupravo, ministrstvo za ekonomske odnose in regionalno sodelovanje, ministrstvo za

delo, veterane in invalidsko varstvo, ministrstvo za trgovino in turizem, ministrstvo za industrijo, energetiko in rudarstvo, ministrstvo za promet in zveze, ministrstvo za prostor, gradbeništvo in ekologijo, ministrstvo za kmetijstvo, gozdove in vode, ministrstvo za šolstvo in kulturo, ministrstvo za begunce in razseljene osebe, ministrstvo za zdravje in socialno zaščito, ministrstvo za znanost in tehnologijo, ministrstvo za družino, mladino in šport). Osem ministrov mora biti iz vrst srbskega, pet iz bošnjaškega in trije iz hrvaškega naroda. Enega ministra iz vrst ostalih lahko imenuje predsednik vlade iz kvote najštevilčnejšega konstitutivnega naroda (v tem primeru srbskega)⁴³. Trenutni predsednik vlade RS je Aleksandar Djombić (SNSD). Vlada ima tudi dva podpredsednika, trenutno sta to Bošnjak Džerard Selman (SNSD), ki je hkrati tudi minister za pravosodje, in Hrvat Anton Kasipović (SNSD), sicer minister za izobraževanje in kulturo.

Tudi RS ima svoje ustavno sodišče, ki ima sedem sodnikov. Sodišče odloča o skladnosti zakonov in drugih aktov z državo, rešuje spore o pristojnosti med zakonodajno, izvršno in sodno vejo oblasti ter med RS, mestom in občino. Sodno vejo oblasti, poleg ustavnega sodišča, v RS sestavljajo še vrhovno sodišče, svet za visoko sodstvo in tožilstvo, zvezno pravobranilstvo in zvezno tožilstvo.

Republika srbska se deli na 61 občin in dve mesti, Banjo Luko in Vzhodno Sarajevo.

Slika 5.11: Karta občin v RS

Vir: Savez opština i gradova Republike Srpske.

⁴³ Narodna skupština RS (Amandma LXXXIV)

Vsaka občina (102. člen ustave RS) prek svojih organov odloča o programu razvoja, urbanističnem načrtovanju, proračunu in zaključnem računu, ureja komunalne storitve, določa uporabo mestnih zemljišč, skrbi za gradnjo, uporabo in vzdrževanje lokalnih poti, ulic in drugih javnih objektov v občini, za zadovoljitev potreb občanov na področju kulture, izobraževanja, zdravstvenega in socialnega varstva, športa, informacij, obrti, turizma in varstva okolja ter izvršuje naloge RS, ki so bile dodeljene v pristojnost občinam⁴⁴.

5.4 Brčko distrikt Bosne in Hercegovine

Mednarodno arbitražno sodišče je v času, ko je delo visokega predstavnika za BiH opravljal Wolfgang Petritsch, 8. marca 2000 vzpostavilo Brčko distrikt Bosne in Hercegovine (distrikt), ki je po statutu, ki ga je razglasil prvi nadzornik (supervizor) za Brčko Robert W. Farrand⁴⁵, samostojna, administrativna enota lokalne samouprave pod suverenostjo BiH. Središče distrikta je mesto Brčko. Okrožje nima svoje zastave, grba ali himne, saj se uporabljata grb in zastava BiH. Enakopravno se na vseh področjih distrikta uporabljajo bošnjaški, hrvaški in srbski jezik ter obe pisavi, latinica in cirilica. Prebivalci so državljani entitet in države, ob tem imajo pravico izbrati in zamenjati državljanstvo entitete⁴⁶.

---

⁴⁴ Savez opština i gradova RS

⁴⁵ Urad visokega predstavnika za BiH

⁴⁶ Statut Brčko distrikt BiH

Slika 5.12: Brčko distrikt BiH

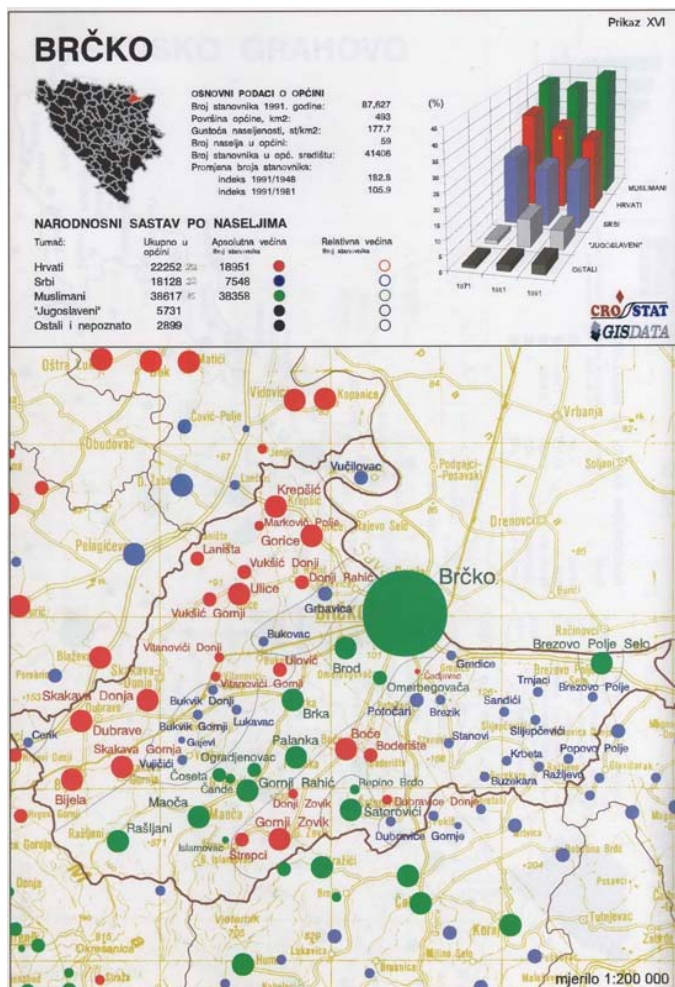
Vir: Urad visokega predstavnika za BiH.

Po popisu prebivalstva iz leta 1991 je v mestu Brčko živelo 41.406 prebivalcev. Za Bošnjake se jih je opredelilo 22.994 (55,53 odstotka), 8.253 (19,93 odstotka) za Srbe, 2.894 (6,98 odstotka) za Hrvate, 5.211 (12,58 odstotka) za Jugoslovane in 2.054 (4,98 odstotka) za ostale, neopredeljene. V občini Brčko je živelo 87.627 prebivalcev, od tega se je 38.617 (44,06 odstotka) ljudi opredelilo za Bošnjake, 22.252 (25,39 odstotka) za Hrvate, 18.128 (20,68 odstotka) za Srbe, 5.731 (6,54 odstotka) za Jugoslovane in 2.899 (3,33 odstotka) za ostale oziroma neopredeljene (Patriotska liga 2011).

Tabela 5.1: Prebivalstvo BiH po nacionalni pripadnosti v občini Brčko, popis prebivalstva leta 1991

Državljeni BiH - nacionalna opredelitev	Struktura v %
Bošnjaki	44,06
Hrvati	25,39
Srbi	6,54
Jugoslovani	3,33

Slika 5.13: Narodna sestava po naseljih

Vir: Posavski obzor (2011).

Na območju Brčkega se uporablja ustava BiH in njeni zakoni. Vse institucije distrikta so dolžne spoštovati vse odločitve sodišča za spor medentitetske meje na območju Brčkega in vse naloge supervizorja za Brčko. Distrikt je pristojen za kmetijstvo, finance, javno lastnino, infrastrukturo, kulturo, izobraževanje, zdravstvo, varovanje okolja, socialno zaščito, pravosodje, policijo, stanovanjska vprašanja, regionalno in urbanistično načrtovanje ter druga področja, ki so potrebna za delovanje distrikta kot samostojne administrativne enote. S statutom je distriktu dovoljeno sklepanje pogodb o sodelovanju z entitetama ter nacionalnimi in mednarodnimi družbami različnih mest in občin⁴⁷.

⁴⁷ Statut Brčko distrikt BiH

Slika 5.14: Državna ureditev na ravni Brčko distrikta BiH

Izvršna veja oblasti:

<p>VLADA DISTRIKTA (premier oziroma župan Dragan Pajić)</p> <p>namestnik župana, glavni koordinator vlade in največ 12 vodij oddelkov; trenutno je 11 oddelkov: oddelek za javno varnost, strokovne in administrativne zadeve, gospodarski razvoj, šport in kulturo, kmetijstvo, gozdarstvo in vode, za zdravstvo in ostale službe, izobraževanje, urbanistično in premoženjsko-pravne odnose, razseljene osebe, begunce in stanovanjska vprašanja, komunalne zadeve, javne zadeve ter javni register</p>
--

Zakonodajna veja oblasti:

<p>SKUPŠČINA DISTRIKTA</p> <p>31 poslancev, od tega dva predstavljata nacionalni manjšini (Rom in Albanec)</p>

Sodna veja oblasti: osnovno in pritožbeno sodišče ter tožilstvo in pravobranilstvo.

Distrikt ima lastno administracijo, policijo in pravosodje. Oblast se deli tako kot na ravni države oziroma obeh entitet na zakonodajno, izvršno in sodno. Zakonodajna oblast je v rokah enodomne SKUPŠČINE, ki ima 31 poslancev, od tega dva poslanca (Albanec in Rom) predstavljata nacionalni manjšini distrikta. Poslanci so izvoljeni na splošnih, neposrednih volitvah. Skupščina sprejema statut, proračun, zakone in resolucije, odloča o predlogu župana o javnih posojilih in zadolževanju, izvoli in razreši predsednika in podpredsednika skupščine, župana ter spremlja delovanje vlade in celotne administracije območja Brčko.

Izvršno oblast predstavlja VLADA, ki mora o vseh pomembnih zadevah obveščati skupščino. Vlado sestavljajo župan, namestnik župana, glavni koordinator vlade in največ 12 vodij oddelkov. Trenutno je župan Dragan Pajić, namestnik je Anto Domić, glavni koordinator pa Belmir Agić. V tem mandatu vlado sestavlja 11 oddelkov: oddelek za javno varnost, strokovne in administrativne zadeve, gospodarski razvoj, šport in kulturo, kmetijstvo, gozdarstvo in vode, zdravstvo in ostale službe, izobraževanje, urbanistično in premoženjsko-pravne odnose, razseljene osebe, begunce in stanovanjska vprašanja, komunalne zadeve,

javne zadeve ter javni register⁴⁸. Vlada odloča o letnem proračunu, prostorsko planski dokumentaciji in njenih spremembah, predlogih zakona in spremembah zakona na področju izobraževanja, vere, jezika in kulture. Župan, ki ga izvolijo s trojetinsko večino vseh poslancev v skupščini, organizira vlado in predlaga organizacijski načrt, ki deli vlado na oddelke. Odgovoren je za implementacijo zakonov (distrikta in BiH), imenuje in odstavlja vse javne uslužbence (vključno s svojim namestnikom, glavnim koordinatorjem in vodji oddelkov), po odobritvi na vladi lahko predlaga osnutke zakonov skupščini in predlaga proračun⁴⁹.

Sodno vejo oblasti sestavljata osnovno in pritožbeno sodišče ter tožilstvo in pravobranilstvo distrikta. Vlada distrikta mora sodiščem pomagati pri njihovem delu in brez odlašanja izvrševati vse odločbe in sklepe.

Delovanje distrikta nadzira MEDNARODNI NADZORNIK (supervizor) ter visoki predstavnik za BiH - sever. Od 20. septembra 2010 je supervizor ambasador Roderick Moore. Urad supervizorja je bil sicer vzpostavljen v začetku decembra 1996 kot Regionalni urad - sever Urada visokega predstavnika, leta 2002 je bil preimenovan v Urad za implementacijo končne odločitve za Brčko. Sodišče je obdržalo pristojnost, vse dokler supervizor, ob soglasju visokega predstavnika, ne obvesti sodišča, da so entitete v celoti izpolnile svoje obveznosti v omogočanju vzpostavljanja institucij distrikta na način, določen s pravnomočno odločbo, in da te institucije funkcionirajo učinkovito ter trajno.

Supervizor, ki je hkrati tudi namestnik visokega predstavnika, nadzira implementacijo Daytonskega mirovnega sporazuma na področju Brčkega in ima pooblastila, da izdaja zavezujoče predpise in odredbe, ki imajo večjo pravno moč v odnosu na katerikoli zakon, ki je v nasprotju z njimi. Supervizor ima poseben mandat, katerega glavni cilji so:

- pomoč pri postopnem in metodičnem povratku beguncev in razseljenih oseb v predvojne domove in pomoč pri zagotavljanju nastanitve za stare in nove stanovalce;
- učvrstitev demokratične oblasti in večetnično upravljanje v mestu Brčko;
- zagotovitev svobode gibanja in vzpostavitev običajne, demokratične funkcije policije;
- sodelovanje z mednarodnimi carinskimi opazovalci v smeri vzpostavitve učinkovitih carinskih postopkov;

---

⁴⁸ Vlada Brčko Distrikta BiH

⁴⁹ Statut Brčko Distrikt BiH

- spodbujanje obnove gospodarstva⁵⁰.

5.5 Urad visokega predstavnika mednarodne skupnosti v BiH in Urad vodje delegacije EU v BiH

Urad visokega predstavnika mednarodne skupnosti v BiH (OHR) je ad hoc mednarodna institucija, odgovorna za nadzor nad izvajanjem civilnih vidikov sporazuma, s pomočjo katerih je končana vojna v BiH. Funkcija visokega predstavnika je ustanovljena v skladu s določbami Daytonskega mirovnega sporazuma. Od leta 2009 je visoki predstavnik koroški Slovenec Valentin Inzko, ki je predvidoma do septembra hkrati tudi posebni predstavnik Evropske unije v BiH (EUSR⁵¹). Visoki predstavnik sodeluje z državljani in institucijami BiH ter mednarodno skupnostjo, skupaj s katerimi zagotavlja, da se BiH razvija v mirno in trajno demokratično državo na poti k vključevanju v evroatlantske institucije. Naloge visokega predstavnika obsegajo:

- spremljanje uresničevanja mirovnega sporazuma;
- vzdrževanje tesnih stikov s strankami sporazuma, spodbujanje njihove popolne skladnosti z vsemi civilnimi vidiki sporazuma;
- koordiniranje dejavnosti mednarodnih civilnih organizacij in agencij v BiH, da se zagotovi učinkovito izvajanje civilnih vidikov sporazuma. Visoki predstavnik spoštuje njihovo avtonomijo v okviru svojih pristojnosti in po potrebi daje splošne smernice v zvezi z vplivom njihovih dejavnosti za izvajanje sporazuma;
- pomoč, ko se mu zdi to potrebno, za rešitev vseh težav, ki nastanejo v zvezi s civilnim izvajanjem sporazuma;
- sodelovanje na sestankih donatorskih organizacij;
- redno poročanje o napredku BiH Združenim narodom, EU, Združenim državam Amerike, Ruski federaciji in drugim zainteresiranim vladam, stranem in organizacijam⁵².

Cilj mednarodne skupnosti je, da se OHR čim prej zapre, rok je bil 30. junij 2008, vendar do tega še ni prišlo. Tako OHR do zaprtja deluje v smeri tranzicije oziroma do trenutka, ko bo BiH sposobna samostojno prevzeti polno odgovornost za lastne zadeve. Vzporedno s

---

⁵⁰ Urad visokega predstavnika za BiH

⁵¹ EU Special Representative

⁵² Annex 10 - Agreement on Civilian Implementation

pripravami za zaprtje OHR se je EU pripravljala na ustanovitev urada, ki se nahaja znotraj OHR in bo deloval v BiH tudi po zaprtju OHR⁵³. Naloge posebnega predstavnika EU obsegajo:

- osrednjo vlogo pri spodbujanju splošnih političnih usklajevanj EU v BiH;
- nadzor nad celo vrsto dejavnosti na področju pravne države;
- svetovanje generalnemu sekretarju Sveta EU, visokemu predstavniku za skupno zunanjo in varnostno politiko ter Evropski komisiji, če je potrebno;
- pooblaščen je, da po potrebi daje navodila vodji policijske misije EU v BiH (EUPM⁵⁴).

Za prvega vodjo delegacije EU in posebnega predstavnika EU v BiH je bil maja 2011 imenovan Danec Peter Sørensen. Svojo funkcijo naj bi prevzel predvidoma 31. avgusta 2011, ko mandat poteče Inzku.

---

⁵³ Urad visokega predstavnika

⁵⁴ European Union Police Mission

6 OCENA STANJA V BIH OD DAYTONSKEGA MIROVNEGA SPORAZUMA DO DANES

Zaradi Daytonskega mirovnega sporazuma je danes v Bosni in Hercegovini mir. »(Sporazum) ni končal vojne, vojna je bila prekinjena in to je treba razumeti, če se hoče razumeti to, kar se zdaj dogaja v BiH že ves čas.« (RTVSLO 2011⁵⁵) Sporazum je zagotovil tudi ustavo, ki je vzpostavila neko politično formo, ta pa se danes kaže kot nefunkcionalna.

Ko se govori o BiH, se dostikrat govori o tem, da je država nefunkcionalna, in to povsem utemeljeno, s tem da je povsem nefunkcionalna federacija, in če seveda ni funkcionalna federacija, potem ne more biti funkcionalna niti država BiH, pri tem pa seveda vsak politik uporablja tiste argumente, ki mu v danem trenutku najbolj ustrezajo, kar je, bi rekel, glavni greh Daytonu. (RTVSLO 2011⁵⁶)

Danes ima BiH dve entiteti, Federacijo Bosne in Hercegovine, kjer večinoma živijo Bošnjaki in Hrvati, in Republiko srbsko, kjer je večinsko srbsko prebivalstvo, ter Brčko distrikt Bosne in Hercegovine, kjer entiteti nimata pristojnosti. »Prav ta izjemno razvejana delitev oziroma delitev na podlagi etnične pripadnosti, ki je bila leta 1995 nujna, da so bili voditelji sporazum pripravljeni sprejeti, se 15 let kasneje kaže kot največja ovira za to, da bi država lahko sprejemala pomembne in potrebne odločitve.« (RTVSLO 2011⁵⁷)

Država je poleg miru, ustave in formiranja oblasti s pomočjo mirovnega sporazuma vzpostavila:

- *ozemeljsko celovitost in integracijo;*
- *varovanje človekovih pravic v skladu z mednarodnimi standardi;*
- *mednarodna zagotovila za vrnitev beguncev;*
- *izvajanje Daytonskega mirovnega sporazuma na osnovi načela vključitve mednarodnih sil, tako civilnih kot vojaških. Vojaške sile so sile Nata, civilne pa predstavlja visoki predstavnik mednarodne skupnosti, ki je hkrati tudi vrhovni nadzornik za interpretacijo in implementacijo Daytonskega mirovnega sporazuma. (Pejanović 2003, 205)*

---

⁵⁵ Milan Kučan v oddaji Globus na RTVSLO

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

Z mirovnim sporazumom je RS pripadlo 49 odstotkov ozemlja, FBiH pa 51 odstotkov. Tu je še Brčko distrikt Bosne in Hercegovine, ki je z arbitražo leta 2000 postal edinstvena administrativna enota lokalne samouprave pod suverenostjo BiH. Entiteti v distriktu nimata nikakršnih pristojnosti.

Zaradi takšne ozemeljske delitve ima država ogromen uradniški aparat, saj ga tvori kar 13 parlamentov, 13 vlad in nekaj manj kot 180 ministrstev. Zaradi velikosti je tak aparat potraten, saj porabi kar dve tretjini proračuna, ter nefunkcionalen, ker je prevelik, da bi bil zmožen funkcionalnega delovanja.

Stranke v BiH se še vedno oblikujejo večinoma na nacionalni osnovi in ne na osnovi interesov, pa tudi volivci še vedno glasujejo predvsem na podlagi nacionalne pripadnosti in všečnosti politika in ne programa stranke. Vendar je bilo na zadnjih volitvah oktobra 2010 opaziti premike že v predvolilni kampanji, saj je bila tokratna nacionalna retorika, v primerjavi s prejšnjimi volitvami leta 2006, manj intenzivna. Tudi volivci so s svojim glasovanjem pokazali željo po spremembah. Vendar če ne bodo tudi politični »oblikovalci« prevzeli odgovornosti za svoje delo, bo BiH ostala v začaranem krogu, ki vodi do političnega zastoja države. In ravno tja trenutno pluje država, saj se BiH sooča s politično krizo. Nevladna organizacija Mednarodna krizna skupina opozarja, da se BiH trenutno nahaja v najhujši krizi od leta 1995. (ICG 2011) Še vedno namreč ni formirana državna oblast; svet ministrov še vedno ni sestavljen (september 2011). Mednarodna skupnost se tokrat ne želi vmešavati. »Mednarodna skupnost se gotovo ne bo vpletala v oblikovanje oblasti v BiH. Stališče mednarodne skupnosti je, da morajo domači akterji vse bolj prevzemati odgovornost, da bi se mi (OHR) lahko umaknili.« (Neznase.ba 2011) Klub temu kaže, da se OHR še dolgo ne bo mogel umakniti s političnega prizorišča BiH. Vse večje odločitve, ki so bistveno prispevale k razvoju v državi, je moral sprejeti in jih vsiliti visoki predstavnik.

Mednarodna skupnost je izčrpana od ustvarjanja konsenza za državne odločitve, ki so pogoj za notranjo integracijo in integracijo BiH v EU. Na ta način mednarodna skupnost nehote, mogoče podzavestno, pomaga ohranjati etnični politični pluralizem in etnične demokracije v BiH. Pomaga pri cementiranju etničnih delitev v BiH, ki je ustvarjena nasilno v času vojne. Zato so notranji integracijski procesi v zastoju, politične napetosti v porastu, etnična nesoglasja v eskalaciji, nezaposlenost in revščina državljanov pa sta v stalnem porastu. (Pejanović 2005a)

Oblast v državi ne more delovati brez pomoči mednarodne skupnosti, kar pa preprečuje prihodnost države v EU. Težave na ravni BiH nastajajo, ker politiki nikakor ne morejo doseči konsenza. »Etnične stranke nimajo politične odgovornosti za doseg soglasja o večini vprašanj o razvoju BiH. To pa pravzaprav pomeni, da vprašanje eksistence in funkcioniranja države BiH ne more dobiti svoje predpostavke o skupnem konsenzu nacionalnih, pravzaprav etničnih strank.« (Pejanović 2005b, 49) Ravno zato so potrebne ustavne spremembe. Vendar spet naletimo na težavo. O reformi ustave se govori že leta, mednarodna skupnost pritiska na politično prizorišče BiH, na volitvah je bilo slišati obljube o spremembah in poti v EU, vendar se zaradi neformiranja oblasti ponovni dogovori o reformi niti ne morejo začeti. Zdi se, da se je BiH že znašla v začaranem krogu, iz katerega bo težko našla pot. Poleg tega se v BiH soočajo z gospodarsko in ekonomsko krizo. Prebivalci BiH pravijo celo, da iz nje niso nikoli prišli, kar na nek način prav tako ponazarja stanje v državi. »V socialni in družbeni sferi ni napredka, gospodarsko stanje se je poslabšalo. Nezaposlenost je 42-odstotna.« (Info TV 2011⁵⁸)

Dobrih 15 let od konca vojne so tudi ekonomski kazalci v državi še vedno slabi predvsem zaradi politične nestabilnosti in delitve entitet. Tako se lahko sedež podjetja nahaja v eni entiteti, tovarne pa v drugi, kar povzroča ogromne izgube in otežuje razvoj podjetja. Zaradi administrativnih težav oklevajo tuji investitorji, in ravno oni poleg kapitala prinašajo tudi tehnologijo. Po podatkih Agencije za statistiko BiH je bruto domači proizvod (BDP) v letu 2009 v državi realno padel za 2,9 odstotka glede na leto 2008. Leta 2009 je tako znašal 24,004 milijona konvertibilnih mark (KM) oziroma 12 milijonov evrov, na prebivalca je BDP znašal 6.246 KM oziroma 3.162 evrov (ni zajeta siva ekonomija, ki je sicer močno prisotna). Leta 2010 je bila gospodarska rast 0,5-odstotna⁵⁹. Po ocenah Business Monitor International naj bi gospodarstvo BiH v letu 2011 zabeležilo 3,9-odstotno rast, v letu 2012 pa kar 5,1-odstotno⁶⁰. Leta 2009 je zunanji dolg BiH znašal 21,7 odstotka BDP in se v primerjavi s predhodnimi leti povečuje. Leta 2007 je namreč zunanji dolg predstavljal 18,2 odstotka, leta 2008 pa 17,2 odstotka⁶¹. Po začasnih podatkih se je ob koncu leta 2010 povečal za 19 odstotkov na 3,2 milijarde evrov⁶². Stopnja brezposelnosti v državi je v letu 2010 znašala 27,2 odstotka in je

---

⁵⁸ Profesor Milan Pejaković za Info TV

⁵⁹ Agencija za statistiko BiH

⁶⁰ Gabrovšek 2011

⁶¹ Agencija za statistiko BiH

⁶² Gabrovšek 2011

večja glede na leto 2009, ko je znašala 24,1 odstotka. V letu 2010 je država uvozila za 13.616.204 KM (6.808.102 evrov) blaga, izvozila pa za 7.095.505 KM (3.547.752 evrov)⁶³.

Inflacija je ob koncu leta 2010 poskočila v obeh avtonomnih pokrajinah. V RS je znašala 3,1 odstotka na letni ravni in 0,8 odstotka na mesečni ravni. Na višjo rast slednje so najbolj vplivale cene hrane, ki so se povišale za dva odstotka. Povprečna letna inflacija je znašala 2,5 odstotka. Podobna gibanja cen je bilo zaznati tudi v FBiH, kjer je inflacija ravno tako znašala 3,1 odstotka na letni ravni in 0,9 odstotka na mesečni. Na mesečno rast je tudi tu najbolj vplivala rast cen hrane (+1,9 odstotka). Povprečna letna inflacija je znašala 1,8 odstotka. Na ravni celotne BiH so leta 2010 zabeležili 2,14-odstoten dvig cen (leto 2009 so zaključili z 0,39-odstotno deflacijo). (Gabrovšek 2011, 3)

Tabela 6.1: Osnovni ekonomski kazalci

Ekonomski kazalci	V letu 2010
Gospodarska rast	0,5 %
Zunanji dolg	19 %
Inflacija	2,14 %
Brezposelnost	27,2 %

Problem Bosne in Hercegovine je tudi zaupanje, predvsem medsebojno.

Daytonski sporazum je pravzaprav priznal rezultate vojne, etnično čiščenje, zločine, zločinci sicer odgovarjajo v Haagu pred tribunalom, posledice njihovih dejanj pa ostanejo tukaj in to, kar je po mojem mnenju najbolj tragično, je, da je ta vojna povsem porušila zaupanje med ljudmi različnih narodov. Zato se marsikaj, kar bi bilo logično urediti, urediti ne da, ker je stopnja medsebojnega nezaupanja tako visoka in ker ni tudi s strani mednarodne skupnosti pravih ukrepov, ki bi krepili to medsebojno zaupanje, ampak ostaja nekako konzervirano. (RTVSLO 2011⁶⁴)

Vprašanje aretacij vojnih zločincev je dolga leta predstavljalo veliko oviro na poti vzpostavitve zaupanja in zadovoljitve pravičnosti. Za zapahi sta še zadnja dva vojna zločinca, Ratka Mladića je srbska policija ujela 26. maja 2011 in Gorana Hadžića 20. julija 2011.

⁶³ Agencija za statistiku BiH

⁶⁴ Milan Kučan v oddaji Globus na RTVSLO

Vendar delitev med prebivalstvom še vedno ostaja, v RS ga še vedno podpira del javnosti, ki meni, da sta Mladić in Hadžić njihova junaka, enako mislijo tudi za Radovana Karadžića, ujetega 21. julija 2008.

V narodni skupščini RS razpravljajo, koliko denarja poslati za obrambo vojnih zločincev v Haagu. Vlada RS je namreč temu namenila 100.000 KM (50.000 evrov), opozicija pa meni, da je to premalo.

Smo morali čakati, da Ratko Mladić odide v Haag, da bi se končno postavilo vprašanje, kako bomo pomagali političnemu in vojnemu vodstvu RS. Druga vrsta sramote je teh ne vrednih 100.000 mark. To ni dovolj niti za dva meseca obrambe generala Mladića. So problem sredstva? Dajmo se kreditno zadolžiti, če nimamo sredstev, in dajmo 20 milijonov mark (deset milijonov evrov) in dajmo za obrambo generala in Radovana (Karadžića) in vseh ostalih. (Katana 2011b⁶⁵)

Takšno je razmišljanje politikov. Administrativna stopnja nezaposlenosti je bila marca 2010 v RS 38,26-odstotna⁶⁶, vendar bi nekateri raje pomagali zločincem kot tistim, ki nimajo za preživetje. S prijetjem zločincev je zadovoljna mednarodna skupnost, zadovoljni so tudi Bošnjaki, nad katerimi so omenjene zločine izvajali, vendar bo verjetno popolno zadovoljstvo prišlo šele z obsodbo. Za zdaj sojenja še potekajo in so dolgotrajna. Nekdanji predsednik SFRJ Slobodan Milošević, prijet zaradi genocida v BiH, je bil Haagu izročen kmalu po strmoglavljenju njegovega režima, 28. junija 2001. Vendar v njegovem primeru državljani BiH pravice niso nikoli dočakali. Po petih letih v Haagu, tik pred koncem pričanja, je 11. marca 2006 Milošević umrl naravne smrti.

Na sodišču v Haagu je BiH leta 1993 vložila tožbo proti nekdanji ZRJ oziroma njeni naslednici Srbiji in Črni gori za agresijo in genocid, vendar tožbe ni dobila. Sodišče, ki je o tem razsodilo leta 2007, je tako zavrnilo izplačilo denarne odškodnine, saj meni, da »finančna odškodnina ni primerna oblika nadomestila za kršitev obveznosti za preprečitev genocida.« (Delo 2007) ICJ je namreč razsodil, »da Srbija ni izkoristila svojega očitnega vpliva na bosanske Srbe, da bi preprečila genocid nad bosanskimi muslimani v Srebrenici. Hkrati je

---

⁶⁵ Vukota Govedarica (vodja poslanske skupine SDS oziroma Srbske demokratske stranke) za Radio Slobodna Evropa

⁶⁶ Posao.sveznadar.info

sodišče Srbijo oprostilo neposredne odgovornosti ali sokrivde za genocid med vojno v BiH v letih 1992 - 1995.« (ibid.) Srbija tako ni kriva za genocid v BiH med vojno v letih 1992 - 1995, vendar nosi del odgovornosti zanj, ker ga ni preprečila. Leta 2010, potem ko so ga prijeli v Londonu na osnovi tiralice Srbije, se je začel aktivno oglašati nekdanji član predsedstva BiH Ejup Ganić, ki mu je Srbija želela soditi zaradi vojnih zločinov nad srbskim prebivalstvom v BiH. Ganić meni, da mora BiH po desetih letih ponovno vložiti tožbo proti Srbiji, tožbo zaradi agresije nad BiH pa bi lahko vložila takoj. Vendar je za zdaj naletel na gluha ušesa politikov. Dejstvo je, da so bili v zločine vpleteni vsi trije konstitutivni narodi BiH, nikjer ni bilo zmagovalca niti poraženca, vsi so trpeli. Vendar vsak narod vidi vojne zločince drugače. Za nekatere Srbe sta Mladić in Hadžić vojna heroja, za Bošnjake pa krvnika. Za Hrvate sta Ante Gotovina in Mladen Markač ponos Hrvaške, za Srbe pa hladnokrvna morilca. Za Bošnjake sta Naser Orić⁶⁷ in Ejup Ganić (ki nikoli ni bil obtožen) branilca ozemlja BiH, za Srbe pa zločinca. Preteči bo moralo še veliko več kot 16 let, da se bodo ljudje ozrli naokoli in videli, da je sosed prav tako trpel, četudi ni iste vere ali narodnosti. Še več pa bo moralo miniti, da se bodo Srbi, Hrvati in Bošnjaki v BiH čutili kot doma, si zaupali in se poistovetili z izrazom »Bosanec«.

Prihodnost Bosne in Hercegovine je negotova. V državi obstajajo težnje po evropskih integracijah, vendar so zaradi stanja v državi še daleč od tega. Najprej je treba urediti notranje stanje, da bi se lahko podali na evropsko pot.

Želim si, da bi bila Bosna v prihodnosti članica EU, za to pa je potrebnih nekaj pogojev. Prvič: treba je vzbuditi interes za Bosno v EU. Drugič: treba je razumeti, da Bosna ni država kot druge, da je posebna država. Tretjič: da za to potrebuje drugačno pot, drugačno angažiranje EU, da bi sploh bila sposobna biti partner v pogajanjih in da bi izpolnila kriterije za članstvo. In četrtič: treba je ugotoviti, ali pri bosanskih politikih obstaja dovolj velik motiv za to, da pripeljejo svojo državo v EU. Če bodo ti pogoji izpolnjeni, potem sem optimist. (RTVSLO 2011⁶⁸)

Stabilno politično razvijanje države v prihodnosti je, po mojem mnenju, mogoče z nekakšno nadgradnjo sporazuma, predvsem z reformo ustave, ki bi morala spremeniti tudi državni aparat, ki bi moral postati učinkovitejši, enostavnejši in preglednejši. Menim, da je ta proces

⁶⁷ Haaški obtožnici Naserja Orića in Seferja Halilovića dostopni v literaturi diplomske naloge.

⁶⁸ Milan Kučan v oddaji Globus na RTVSLO

mogoč le s pomočjo mednarodne skupnosti, saj BiH ni pokazala, da je že zrela sama urejati svoje notranje zadeve.

Ker sem v diplomu želela povzeti »dejansko« stanje v državi, sem se odločila, da bom to najlažje storila, če se lotim zelo grobe »ocene« po aneksih Daytonskega mirovnega sporazuma:

Aneks 1 (Sporazum o vojnih vidikih mirovnega reševanja in Sporazum o regionalni stabilizaciji)⁶⁹

Sporazum je bil uspešen pri doseganju miru, saj se je vojna končala. Od takrat je tudi vzpostavljen »trajni« mir, ki ga upoštevajo vse tri strani. Poleg tega je večina oboroženih sil, ki niso bile lokalnega izvora, zapustila državo. Prostovoljci so bili predvsem iz Hrvaške, Zvezne republike Jugoslavije in muslimanski prostovoljci iz arabskih držav. Vendar del »vojnih prostovoljcev« ni odšel, saj so jim v Sarajevu podelili državljanstvo in tako so lahko ostali. Med temi naj bi bilo največ, kot so se sami poimenovali, mudžahedinov (iz Tunizije, Egipta, Turčije, Sirije itd.), ki so se borili v vojski BiH, nekaj pa je bilo tudi tistih, ki so se borili v vojski RS in so prihajali iz Rusije, Grčije, Romunije, Ukrajine itd. Kasneje je začela mednarodna skupnost pritiskati na oblast v Sarajevu, da reši vprašanje pravilnosti in upravičenosti pridobivanja državljanstva. Oblast v BiH je leta 2006 ustanovila Komisijo za revizijo odločitev o naturalizaciji državljanstev ter opravila revizijo državljanstev, ki so bila podeljena od leta 1992. (Azinović 2007, 80) Potrdili so 1686 državljanstev, odvzeli pa 824. Vendar teh oseb niso pregnali iz države, saj je okoli 700 mudžahedinov znova zaprosilo državljanstvo, saj se je večina ustalila in si v BiH ustvarila družine. (Vesti.rs)

Ostali sta vojski obeh entitet, ki ju mednarodna skupnost ni želela prisiliti v razorožitev. Tako sta ostali v eni državi dve sprti vojski, kar je poglobilo nezaupanje in etnično delitev. Daytonski mirovni sporazum enotne vojske niti ni predvidel. Od 1. januarja 2006 so vse tri sprte strani (Armada BiH, Hrvaški obrambni svet in Vojska RS) zedinjene v skupni vojski, Oboroženih silah BiH. Vrhovni komandant je predsedništvo BiH. Današnja struktura vojske BiH je potratna, učinek pa slab. Vojska je namreč neizkušena, nesposobna pomembnejših akcij in tudi neopremljena. Njen letni proračun znaša kar 345 milijonov KM (172 milijonov evrov). Zato v RS zagovarjajo popolno ukinitve vojske, vendar se FBiH o tem še ni

---

⁶⁹ Annex 1A - Agreement on the Military Aspects of the Peace Settlement
Annex 1B - Agreement on Regional Stabilization

pripravljena pogajati. Tako so prišli do kompromisne odločitve, da zmanjšajo število vojakov za približno 3.000 na 10.000. (Nezavisne novine 2011)

BiH je sicer povabilo za priključitev Partnerstvu za mir prejela skupaj s Srbijo in Črno goro v Rigi novembra 2006, decembra istega leta pa so v Bruslju podpisali okvirni sporazum za vstop v omenjeni Natov projekt.

Aneks 2 (Sporazum o meji med entitetama)⁷⁰

Sporazum je administrativno razdelil državo na tri dele, FBiH, RS in Brčko distrikt BiH. Takrat se je taka delitev zdela edina možna rešitev za prekinitev ognja. RS je pripadlo 49 odstotkov ozemlja, kjer so večinsko prebivalstvo Srbi, saj je Vojska RS ta del države skoraj popolnoma etnično očistila. Mednarodna skupnost, ki je takšno delitev dopustila, je na nek način legitimirala etnično čiščenje nad prebivalstvom, ki ni bilo srbske narodnosti. Podobno etnično čiščenje se je izvajalo nad srbskim prebivalstvom na 51 odstotkih ozemlja BiH, ki je pripadlo FBiH, vendar se zaradi obsežnosti zločinov, kot je bila Srebrenica in za katere so bili krivi Srbi, o tem v javnosti skoraj ne govori⁷¹.

Sčasoma se je pokazalo, da problem predstavlja tudi ime entitete z večinskim srbskim prebivalstvom. »Morali bi vztrajati pri drugačnem imenu, imenu, ki ne bi vseboval besede republika,« je dejal ameriški diplomat Richard Holbrooke. (RTVSLO 2008) RS namreč neprestano grozi z odcepitvijo, kar sicer po sporazumu ni možno, vendar ne pomeni nobenega zagotovila, da do tega ne more priti. In če bi se v RS dejansko res kdaj odločili za to potezo, lahko pride tudi do ponovne vojne, saj je pričakovati, da Bošnjaki tega ne bodo mirno gledali. Medtem so se začele pojavljati tudi hrvaške težnje po lastni entiteti v okviru BiH. Ti se čutijo zapostavljene v odnosu z Bošnjaki v federaciji. Tako so vse glasnejše težnje po temeljiti reformi ustave, ki bi bosanskim Hrvatom zagotovila institucionalno pravičnost in novo upravno-teritorialno organizacijo države. Po njihovem mnenju je ustvarjanje federalne enote s hrvaško večino lahko edino zagotovilo resnični enakopravnosti hrvaškega naroda v BiH. RS je proti, ker ne želi deliti svojega dela ozemlja, prav tako so proti Bošnjaki, ki ne pristajajo na nastanek tretje entitete z delitvijo ozemlja FBiH.

---

⁷⁰ Annex 2 - Agreement on Inter-Entity Boundary Line and Related Issues (With Appendix)

⁷¹ Haaški obtožnici Naserja Orića in Seferja Halilovića dostopni v literaturi diplomske naloge.

Ne gre toliko za to, ali je rešitev entiteta ali ne, temeljno vprašanje je, ali imajo Hrvati zadostno institucionalno zaščito svoje enakopravnosti, ker je zaradi te občutljive večnacionalnosti Dayton vgradil vrsto varovalk za zavarovanje nacionalnega interesa in s sklicevanjem na te varovalke, ki so pravzaprav dvojne, je entitetsko glasovanje, ki je mogoče ene vrste veto, ki ga Hrvati nimajo, ker nimajo entitete, in potem je še en nacionalni ali etnični veto, ki ga Hrvati imajo. (RTVSLO 2011⁷²)

Mednarodno arbitražno sodišče je 8. marca 2000 vzpostavilo Brčko distrikt Bosne in Hercegovine, ki je po statutu, ki ga je razglasil prvi nadzornik za Brčko Robert W. Farrand⁷³, samostojna administrativna enota lokalne samouprave pod suverenostjo BiH.

Aneks 3 (Sporazum o volitvah)⁷⁴

Volilni zakon je bil sprejet leta 2001, potem pa so ga še šestnajstkrat spreminjali. A po mnenju predsednice Centralne volilne komisije BiH Irene Hadžibdić volilni sistem še vedno ni dosegel standardov sodobnih demokratičnih volilnih sistemov, ki vključujejo pet načel: tajnost in svoboda glasovanja, posredne in neposredne volitve, enake in splošne volilne pravice. Slab volilni zakon je po mnenju predsednice Centralne volilne komisije prispeval k trenutni krizi v BiH in neformiranju oblasti na državni ravni po splošnih volitvah leta 2010, saj ne upošteva rokov za oblikovanje vlade. Poleg tega nima mehanizmov, da bi to preprečili. Pomanjkanje sankcij v volilnem zakonu se kaže tudi v primeru volilnih goljufij oziroma možnih manipulaciji. »Smo v postopku sankcioniranja več kot sto članov odborov, veliko število domnevnih kaznivih dejanj, povezanih z volilnim postopkom, smo že posredovali tožilstvu.« (Katana 2011a⁷⁵)

Aneks 4 (Ustava Bosne in Hercegovine)⁷⁶

Daytonska ustava se ne more dosledno upoštevati, saj se v praksi ne morejo upoštevati vse pravice in obveznosti iz ustave. Ustava FBiH in ustava RS namreč nista usklajeni z Daytonsko ustavo. V Ustavi FBiH so tako pozabili na srbski narod, ki ni naveden med konstitutivne narode v entiteti in tudi srbski jezik ni med uradnimi jeziki FBiH⁷⁷. (Beneška

---

⁷² Milan Kučan v oddaji Globus na RTVSLO

⁷³ Urad Visokega predstavnika za BiH

⁷⁴ Annex 3 - Agreement on Elections

⁷⁵ Predsednica Centralne volilne komisije BiH Irena Hadžibdić za Radio Slobodna Evropa

⁷⁶ Annex 4 - Constitution of Bosnia and Herzegovina

⁷⁷ Ustav FBiH; člena 1 in 6

komisija 2005, 3)⁷⁸ Medtem so v ustavi RS morali popraviti člene z amandmaji, da so zagotovili vsem konstitutivnim narodom enake pravice⁷⁹. V Daytonski ustavi niso navedene sankcije v primeru kršitev.

Ustava je ustvarila neko vsiljeno, umetno tvorbo s strani mednarodne skupnosti, s katero pa se državljani težko poistovetijo. Ustava je bila namreč pripravljena in sprejeta brez sodelovanja državljanov BiH ter brez uvedbe procedur, ki bi dale ustavi demokratično legitimnost. Daytonska ustava predstavlja edinstven primer ustave, ki ni bila nikoli javno objavljena v jezikih države, na katero se nanaša, ampak je bila sprejeta in objavljena v tujem jeziku. (Beneška komisija 2005, 3)⁸⁰ Ustava je bila namreč uradno objavljena v angleščini. Poleg tega je Urad visokega predstavnika mednarodne skupnosti v BiH ustanovljen ravno zaradi implementacije mirovnega sporazuma. Leta 1997 so se mu pooblastila še razširila, saj so njegove odločitve postale pravno zavezujoče. Res je, da so bili zaradi velike vloge OHR izpeljani številni procesi (enakopravnost narodov na celotnem ozemlju BiH, sodna oblast na državni ravni, državna mejna služba, skupna vojska, enotne registrske tablice, grb itd.)⁸¹, vendar pa je tudi res, da je OHR na nek način te procese »vsiljeval«⁸² državljanom BiH, kar kaže na nedemokratično prakso odločanja v BiH.

Tudi državne institucije so strukturirane tako, da ne predstavljajo neposredno državljanov, temveč zagotavljajo zastopanost treh konstitutivnih narodov. »Evropsko sodišče za človekove pravice v Strasbourgu je decembra 2009 razsodilo, da ustavni zakon diskriminira manjšine, ko jim kandidature za visoke politične položaje omejuje na podlagi etnične pripadnosti.« (RTVSLO 2011⁸²)

Torej so interesi ostalih narodov zanemarjeni in ljudje so se prisiljeni umetno identificirati z enim od treh konstitutivnih narodov. Poleg tega obstaja velika nevarnost, da se bodo vsa vprašanja obravnavala glede na to, ali se predlog zavzema za posebne interese posameznih narodov, in ne na to, ali prispeva k skupnemu dobremu. (Beneška komisija 2005, 12)

---

⁷⁸ Svet Evrope, Beneška komisija 2005: Opinion on the Constitutional Situation in Bosnia and Herzegovina

⁷⁹ Ustav RS; npr. člen 1 amandma XLIV zamenjan z amandmajem LXVII

⁸⁰ Svet Evrope, Beneška komisija 2005: Opinion on the Constitutional Situation in Bosnia and Herzegovina

⁸¹ Urad visokega predstavnika mednarodne skupnosti za BiH

⁸² Oddaja Globus na RTVSLO

Takšna je tudi sestava predsedstva, ki daje prednost konstitutivnim narodom pred državljani in tako zanemara druge narode, ki živijo v BiH. Problem vlade pa so stranke, ki ne odstopajo od svojih nacionalnih interesov niti v koaliciji, kjer bi praviloma morale prihajati do kompromisov. »Načelo zastopanja paritete od treh konstitutivnih narodov in etničnih manjšin ter konsenz kot način odločanja sta predvidena v organih zakonodajne, izvršne in sodne oblasti na državni, entitetski, kantonski, občinski in mestni ravni, po popisu prebivalstva iz leta 1991.« (Banović in Gavrić 2010, 161) Ustava je s pomočjo mednarodne skupnosti v državo res prinesla mir in na nekaterih področjih so se pokazali pozitivni premiki, vendar se je v nekaterih ozirih pokazala kot nepraktična in potratna. Tako imamo danes v BiH sistem, ki je strukturno kompleksen in finančno nevzdržen. »Današnja ustava BiH, ki je nastala kot posledica vojne, je diskriminatorna in ni rešila etničnega vprašanja, ustvarila pa je nefunkcionalno državo.« (Index.hr 2010⁸³)

Pristojnosti na državni ravni so zelo omejene in ne vsebujejo niti osnovne odgovornosti za zagotovitev suverenosti države in edinstven socialno-ekonomski sistem. Ugotovljeno je bilo, na primer, da ustava ne predvideva obstoja pravosodnih organov niti mehanizmov za upravljanje ekonomske in socialne politike. Tako je bilo že od samega začetka jasno, da taka država ne more delovati in da se mora njena državna ureditev spremeniti. (Banović in Gavrić 2010, 161)

Zato so že nekaj let v BiH prisotne težnje po reformi Daytonске ustave. BiH potrebuje spremembe ustave, ugotavljata Banović in Gavrić, iz dveh razlogov:

- zaradi usklajevanja ustave države, entitet in kantonov v FBiH z veljavnimi mednarodnimi in regionalnimi dokumenti o človekovih in državljanskih pravicah, zlasti z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah in s tem odpravljanja različnih diskriminatornih elementov, ki se nanašajo na politične pravice določene skupine prebivalcev;
- zaradi oblikovanja države s strukturami oblasti in odgovornostmi, ki omogočajo pospešitev procesa oblikovanja in implementacije politik, zlasti v okviru izvajanja *acquis communautaire*⁸⁴ v procesu evropskih integracij. (Banović in Gavrić 2010, 160)

Vendar se entiteti nikakor ne moreta dogovoriti, kako se reforme sploh lotiti. Nekateri si namreč želijo ukinitve RS, nekateri bi ukinili vsaj ime oziroma iz imena izbrisali pojem

---

⁸³ Željko Komšić za Index.hr

⁸⁴ Pravni red EU

republike in pri tem jih podpira tudi del mednarodne skupnosti. V RS na takšne predloge nikakor ne pristajajo in ravno zaradi strahu, da bi jim bila z reformo entiteta odvzeta, se za spremembe niti ne zavzemajo. Hrvati si želijo ustanovitve še ene, njihove entitete itd. Veliko je predlogov, vendar se zdi, da nobeden ni pravi. Potem je tu še pritisk mednarodne skupnosti, ki se boji posameznih pritiskov politikov iz BiH. Inzko tako meni, da je »reforma ustave potrebna, da zakonov, vključno z zakoni, navedenimi v Evropskem partnerstvu in Sporazumu o stabilizaciji, ne bi mogli zlahka blokirati manjšinski politiki.« (Hrvatska riječ 2011⁸⁵) V parlamentu sta sicer potrebni dve tretjini glasov poslancev za sprejetje ustavne reforme.

Aneks 5 (Sporazum o arbitraži)⁸⁶

Do sedaj je bila arbitraža potrebna le za Brčko distrikt BiH, ki je bila določena tudi v mirovnem sporazumu. V sporazumu, konkretno v Aneksu 5, sta se sprti strani (FBiH in RS) zavezali, da bosta določili po enega svojega arbitra in soglasno določili še tretjega, ki bo hkrati tudi predstavnik arbitrarnega sodišča. Na čelo arbitražnega sodišča je bil imenovan ameriški diplomat Robert Owen. Federacijo je zastopal Čazim Sadiković, Republiko srbsko pa Vitomir Popovič. Owen je nato 14. februarja 1997 sprejel za vse strani zavezujočo odločitev, da bo v Brčko namestil namestnika visokega predstavnika, ki bo nekakšen nadzornik za območje Brčkega. Tako je prvi nadzornik postal ambasador Robert W. Farrand, ki je nastopil funkcijo 11. aprila 1997. Leta 2000 so se nato vse strani dogovorile o demilitarizaciji območja. Arbitraža je bila izpeljana 8. marca 2000 po odločitvi takratnega visokega predstavnika Wolfganga Petritscha. Distrikt je postal mesto civilne in večnacionalne družbe in kot tak zgled za obe entiteti. Po svojem statutu, ki ga je razglasil prvi nadzornik za Brčko Robert W. Farrand, je distrikt edinstvena administrativna enota lokalne samouprave pod suverenostjo BiH. Ima lastno večetnično administracijo, pravosodje in policijo. Entiteti v distriktu nimata pristojnosti. A če je distrikt doslej veljal za zgled entitetama, jima je danes bolj podoben, vsaj po korupciji, nezačetih infrastrukturnih projektih in brezposelnosti.

Aneks 6 (Sporazum o človekovih pravicah)⁸⁷

Na celotnem ozemlju BiH se morajo človekove pravice spoštovati, navaja ustava BiH, vendar v praksi ni vedno tako. »Stanje človekovih pravic v BiH je daleč pod evropskim povprečjem.

---

⁸⁵ Valentin Inzko v Hrvatski riječi

⁸⁶ Annex 5 - Agreement on Arbitration

⁸⁷ Annex 6 - Agreement on Human Rights

Na vsakodnevno kršenje temeljnih človekovih pravic so večkrat opozarjale tako tuje kot tudi domače organizacije.« (Hrvatski studentski politološki forum 2011⁸⁸)

Komisar Sveta Evrope za človekove pravice Thomas Hammarberg je v svojem poročilu⁸⁹ po obisku BiH leta 2010 izrazil zaskrbljenost glede dejstva, da zapletena in večplastna politična in institucionalna struktura države predstavlja oviro možnosti, da socialne in ekonomske pravice uživajo različne kategorije ranljivih oseb, zlasti tistih s posebnimi potrebami, civilne žrtve vojne in žrtve spolnega nasilja, storjenega med vojno. Komisar opozarja tudi na diskriminacijo pri dostopu do zdravstvenega in socialnega varstva in pokojninske pravice, počasen proces razminiranja in pomanjkanje učinkovitega spremljanja etnično motiviranega nasilja, ki so še vedno ovire za trajnostno in varno vrnitev notranje razseljenih oseb. Poleg tega komisar v svojem poročilu ugotavlja, da več kot 7.000 ljudi še vedno živi v zbirnih centrih in trpi zaradi izjemno težkih življenjskih pogojev. Še vedno je zelo razširjena diskriminacija in segregacija v javnih šolah v BiH. V poročilu je komisar poudaril tudi, da je treba izboljšati zaščito Romov, zlasti v tistih sektorjih, kjer so še vedno brez državljskih pravic, kot so izobraževanje, zaposlovanje, zdravstveno varstvo in stanovanjsko vprašanje. (Hammarberg 2011)

Predsednica Helsinškega odbora za človekove pravice Vera Jovanović ob tem opozarja na diskriminatorsko politiko zaposlovanja, posebno v Sarajevu. V Kantonu Sarajevo naj bi bilo namreč kar okoli 96 odstotkov Bošnjakov zaposlenih na javnih funkcijah. (Hrvatski studentski politološki forum 2011)

Aneks 7 (Sporazum o beguncih in razseljenih osebah)⁹⁰

Vojna v BiH je z domov pregnala 1.282.000 ljudi⁹¹. Postali so begunci in pogosto reveži brez neke trajne in učinkovite varnosti, pogosto tudi brez znanja tujega jezika in osnovnih pogojev za preživetje. Zato je bil ta aneks zelo pomemben del sporazuma. Ljudem, ki so se po koncu vojne želeli vrniti domov, je nudil neko varnost. »Visoki predstavnik je leta 1998 izdal posebne predpise o lastnini za zaščito pravice državljanov, da imajo možnost dobiti svojo

---

⁸⁸ Predsednica Helsinškega odbora za človekove pravice Vera Jovanović za Hrvatski studentski politološki forum

⁸⁹ Report by Thomas Hammarberg, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, Following his visit to Bosnia and Herzegovina on 27-30 November 2010

⁹⁰ Annex 7 - Agreement on Refugees and Displaced Persons

⁹¹ Urad ZN za begunce (UNHCR)

lastnino nazaj.« (Pejanović 2005b, 79) Begunci tako lahko po zakonu terjajo svojo lastnino ali vsaj nadomestilo zanjo.

Ta aneks je zelo pomemben tudi zaradi ohranitve ozemeljske celovitosti BiH, saj se z njegovo pomočjo ne ohranjajo etnično očiščena ozemlja, ki bi se tudi lažje odcepila od BiH. Pomemben je tudi kot dokaz podpornikom etničnega čiščenja ali celo izvajalcem le-tega, da je človekove pravice in ozemeljsko celovitost neke države treba spoštovati. Statistike kažejo, da so se begunci vračali, veliko pa se jih tudi ni. Poleg tega tisti, ki so se vračali, niso mogli vedno na svoje domove, saj so bili ti pogosto uničeni ali pa je tam bivala katera druga begunska družina. Od leta 1996 do 2002 je bilo zabeleženih prek 900.000 povratnikov.

Tabela 6.2: Povratak beguncev in razseljenih oseb od 1996 do 2002

Skupno število beguncev in razseljenih oseb po popisu leta 1991	2.000.000
Število povratnikov od 1996 - 2002	Prek 900.00
Povratak v drugo večinsko etnično skupino	
Srbi v FBiH	Prek 100.000
Bošnjaki v RS	Prek 100.000
Hrvati v RS	10.000

Vir: Pejanović (2005b: 79).

Januarja 2011 je bilo tako še vedno 63.004 beguncev BiH, v koledarskem letu se jih je 909 vrnilo v BiH, notranje razseljenih je še 113.365, 277 notranje razseljenih pa se je lahko vrnilo na svoje »prave« domove. (ibid.)

Aneks 8 (Sporazum o Komisiji za varovanje nacionalnih spomenikov)⁹²

V vojni so bili uničeni ali poškodovani številni nacionalni spomeniki (med drugim verski objekti in mostovi), pomembni za vse, ki živijo v BiH. Spomeniki so dokaz skupne zgodovine, sožitja in upanja na skupno prihodnost. Zato je bila njihova obnova pomembna. Poleg tega so mostovi, ki so bili porušeni, pomembni za neoviran transport. Spomenike so v veliki večini tudi obnovili. Komisija trenutno skrbi za 626 spomenikov, 516 jih je na začasnem seznamu in 1302 nacionalna spomenika sta navedena na seznamu peticij⁹³.

⁹² Annex 8 - Agreement on Commission to Preserve National Monuments

⁹³ Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika

Aneks 9 (Sporazum o ustanavljanju javnih podjetij v BiH)⁹⁴

Po tem aneksu bi morali v BiH ustanoviti Komisijo za javna podjetja in transportno podjetje za organizacijo in upravljanje prometne strukture, vendar nikjer nisem zasledila podatka, ali je bil ta aneks implementiran ali ne.

Aneks 10 (Sporazum o civilni implementaciji)⁹⁵

Visoki predstavnik mednarodne skupnosti ima še vedno veliko vlogo v BiH. Že od začetka je bila njegova prisotnost pomembna za izvrševanje sporazuma. Visoki predstavnik je nekakšen mirovnik in mediator med tremi konstitutivnimi narodi v BiH. Nadzoruje in preprečuje politične manipulacije ter skrbi, da se sporazum v BiH dosledno izpolnjuje. Urad visokega predstavnika v sporazumu ni določen kot trajna funkcija v BiH, vendar je zaradi stanja in potrebe po OHR v državi še vedno prisoten. Trenutni visoki predstavnik in posebni predstavnik EU Valentin Inzko meni, da bi bil idealen scenarij ločitev OHR in Urada posebnega predstavnika EU z ukinitvijo OHR, ko bi ugotovili, da njegova funkcija ni več potrebna. »Verjamem, da so ovire, nacionalistična retorika in resna upravna, socialna in gospodarska kriza povzročile zamude pri napredku izpolnjevanja ključnih reform, kar je pokazalo, da je OHR še vedno potreben.« (Tportal.hr 2011⁹⁶)

V RS in Hrvaški demokratski skupnosti (HDZ⁹⁷) in HDZ 1990 sicer že nekaj časa zahtevajo ugasnitev OHR. »Sam OHR je del Daytonskega mirovnega sporazuma in v BiH bo ostal, dokler institucije BiH ne bodo dovolj močne, da same rešujejo težave, s katerimi se soočajo. Kdaj bo to, bo določil Svet za izvajanje miru (PIC) in nihče drug.« (OHR)

V RS celo glasno nasprotujejo OHR. Tako predsednik Milorad Dodik kar naprej opozarja, da je OHR del problema in ne rešitev v BiH, ker visoki predstavniki uporabljajo politično moč, ne pa zakonskih pooblastil za »vsiljevanje« zakonov, vključno z zakonom o računskem sodišču in uradu tožilstva, sprejetega leta 2000. BiH je danes pravno ogrožena država zahvaljujoč visokemu predstavniku. (Dnevnik.ba 2011⁹⁸)

---

⁹⁴ Annex 9 - Agreement on Establishment of Bosnia and Herzegovina Public Corporations

⁹⁵ Annex 10 - Agreement on Civilian Implementation

⁹⁶ Valentin Inzko za Tportal.hr

⁹⁷ Hrvatska demokratska zajednica

⁹⁸ Milorad Dodik za Dnevnik.ba

Aneksu 11 (Sporazum o mednarodnih operativnih policijskih silah (IPTF))⁹⁹

IPTF, ki je na območju BiH deloval do konca leta 2002, je nadzoroval celotno ozemlje BiH, saj je sporazum omogočil, da sta obe entiteti obdržali svojo policijo, ki sta bili pod entitetsko pristojnostjo in nista imeli pooblastil v drugi entiteti. Poleg tega je IPTF iskal haaške obtožence, skrbel za človekove pravice in spoštovanje zakonov.

Vendar mednarodna skupnost v okviru sporazuma ni poskrbela za ustrezna sredstva in pristojnosti. V obdobju nekaj let IFOR in SFOR nista pokazala volje, da olajšata prizadevanja IPTF. Tri leta je trajalo, preden je UNMIBH¹⁰⁰/IPTF lahko začel resne reforme policije, in pet let je minilo, preden je misija pripravila svoj načrt implementacije. Kljub temu je UNMIBH dosegel veliko, gotovo je tudi, da je policija postavljena na pravo pot v smeri temeljite reforme. (ICG¹⁰¹ 2002¹⁰²)

Aprila 2005 so se predstavniki enajstih političnih strank dogovorili, da bo pristojnosti nad policijo imela le država BiH, kar je bila prva faza reforme policije. (RTV SLO 2005) Vendar se nato reforma ni nikamor premaknila. Reforma policije je sicer eden izmed pogojev, ki jih je EU postavila za začetek pogovorov o pozitivni študiji o izvedljivosti za članstvo v EU.

Leta 2003 je Policijska misija EU (EUPM) nadomestila IPTF v BiH. Njen cilj je oblikovanje uspešne, profesionalne in večetnične policije, ki bo delovala v skladu z najboljšimi evropskimi in mednarodnimi standardi¹⁰³. V BiH imata sicer obe entiteti svojo policijo, poleg tega jo ima tudi vsak kanton v FBiH, posebno policijo ima tudi Brčko distrikt, na državni ravni pa delujeta še Mejna policija (GP¹⁰⁴) in Agencija za preiskave in zaščito (SIPA¹⁰⁵).

---

⁹⁹ Annex 11 - Agreement on International Police Force

¹⁰⁰ United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina (Misija Združenih narodov v BiH)

¹⁰¹ *International Crisis Group* (Mednarodna krizna skupina)

¹⁰² Izveštaj ICG za Balkan 2002, 64

¹⁰³ European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina

¹⁰⁴ Granična policija

¹⁰⁵ The State Investigation and Protection Agency

7 ZAKLJUČEK

Problematika, ki sem jo predstavila v diplomski nalogi, zadeva širok spekter tako družbenega kot političnega življenja v Bosni in Hercegovini. Tako sem najprej predstavila zgodovinsko ozadje, ki je pripeljalo do mirovnega sporazuma, in nato podrobno predstavila sporazum ter politični sistem v državi. V drugem delu diplome sem temeljito analizirala stanje v državi po podpisu sporazuma oziroma sem poskušala ugotoviti, kakšno je dejansko stanje v državi zdaj, leta 2011. Predvsem me je zanimalo, koliko določil iz sporazuma je bilo uspešno izpeljanih in koliko so pripomogla k napredku države. V zaključku bom tako na kratko povzela drugi del diplome v smiselno potrjenih oziroma zavrnjenih hipotezah.

- Daytonski mirovni sporazum je prispeval k miru v BiH, na kar je s svojimi aktivnostmi močno vplivala mednarodna skupnost.

Mednarodna skupnost, ki je spisala Daytonski mirovni sporazum, je odigrala velikansko vlogo pri ustavitvi vojne in doseganju miru na prostoru BiH. Treba je sicer upoštevati olajševalne okoliščine, saj so bile vse tri strani od neprestanega vojskovanja izmučene in so se zato lažje odločile za končanje bosanske morije. Pripomogla je tudi gospodarska blokada in sankcije Združenih narodov ter mednarodni pritisk na Hrvaško in ZRJ. Zato je bil vsiljen daytonski mir uspešnejši kot prejšnji poskusi ustavitve vojne v BiH.

- Na ostalih področjih je sporazum nefunkcionalen v tem smislu, da ni in še vedno ne omogoča fleksibilnih in učinkovitih odločitev, ki so (bile) nujno potrebne za nadaljnji razvoj države. Celo po 16 letih se ni dosti spremenilo, saj ustava še vedno onemogoča delovanje države, zato se je pojavila potreba po novi ustavi, ki bi lahko BiH popeljala do (primerljivosti z drugimi državami in) integracije v Evropsko unijo, Nato in ostale institucije.

Mirovni sporazum je prispeval k pozitivnim premikom v državi. Tako so s pomočjo sporazuma lahko »očistili« ozemlje tujih vojsk, omogočili vrnitev beguncev na svoje domove, začeli obnavljati uničeno infrastrukturo na področju celotne BiH, sprti strani sta se morali obvezati, da bosta nesporazume reševali z arbitražo, ohranila se je celovitost ozemlja in vzpostavile institucije.

Sicer so te institucije ravno zaradi Daytonске ustave popolnoma neučinkovite. Razdelitev države po nacionalnem ključu, ki jo je uvedel sporazum, hromi sprejemanje kakršnihkoli odločitev na državni ravni. Zaradi neenotnosti so zastali nujni procesi reformiranja ustave, ki onemogoča vitalne dejavnosti BiH. Izvoljeni politiki namreč težko dosežajo konsenze in na račun tega trpi vsa država. Dejstvo je, da brez Urada visokega predstavnika mednarodne skupnosti za BiH ne morejo nič. In tukaj se pokaže, da Daytonski mirovni sporazum ni primeren za dolgoročno stabilnost in funkcioniranje države. Država je dobrih 15 let od konca vojne še vedno razbita, nahaja se v gospodarski in politični krizi. Nekateri strokovnjaki opozarjajo, da BiH od konca vojne leta 1995 še ni bila v večji krizi. V državi ne deluje skoraj nič. Prihaja do številnih kršitev človekovih pravic, veliko je korupcije, brezposelnost raste, revščina je velika in s tem ljudje nimajo normalnih pogojev za življenje. Gospodarstvo je oslajeno, kar vpliva tudi na sicer slabo urejen socialni sistem, sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja pa je zastarel. To so razlogi, da mladi zapuščajo državo, begunci in razseljeni pa se težje odločajo za vrnitev. Politiki še vedno večinoma gledajo na nacionalne interese in tako posledično blokirajo vse odločitve v državi. Vsakršen napredek je še vedno pogojen in odvisen od zahtev in predlogov mednarodne skupnosti. Tako so v BiH dobili enotne registrske tablice, svobodo gibanja, konvertibilno marko, enotno vojsko itd. Vendar ne moremo mimo dejstva, da to ni demokracija. Je nekakšna diktatura visokega predstavnika. Vendar brez »vsiljenih« sprememb v državi ne bi bilo niti tega napredka, ker so v ospredju še vedno nacionalni interesi in ne skupne razvojne strategije. Že tako je država po razvoju na Balkanu med zadnjimi.

Tu in tam je sicer moč opaziti pozitiven premik v državi. Tako so na primer vsi najbolj iskani haaški obtoženci od julija 2011 za zapahi. V letu 2011 naj bi končno izvedli tudi popis prebivalstva, ki ga ni bilo že od leta 1991. Zaradi vojne, ki se je zgodila v vmesnem času, lahko pričakujemo, da bodo zaznane spremembe. Veliko je bilo namreč vojnih smrtnih žrtev, beguncev in izseljenih prebivalcev. Pričakujemo lahko, da bodo rezultate popisa politiki izrabili v svoje namene.

Dejstvo je, da je Bosna in Hercegovina še vedno večnacionalna država, ki jo sestavljajo trije konstitutivni narodi. Treba je poudariti, da se vsi trije narodi za zdaj še vedno zelo zavedajo nacionalne in tudi verske delitve. Vera je namreč še vedno sestavni del nacionalne identitete vseh treh narodov. Vojna, ki je prebivalstvo razdelila na Srbe, Hrvate in Bošnjake ter pravoslavne, katoliške in muslimanske vernike, je v BiH pustila globoko rano, ki bo

potrebovala še veliko časa, da se zaceli. S tem projekt BiH ostaja trd oreh tudi za mednarodno skupnost, saj ga doslej še ni strla.

8 LITERATURA

- Agencija za statistiku BiH*. Dostopno prek: <http://www.bhas.ba/> (4. avgust 2011).
- Azinović, Vlado. 2005. *Dok je svijet spavao: Međunarodna zajednica i rat u BiH 1992-1995*. Dostopno prek: <http://www.slobodnaevropa.org/specials/djss/index.htm> (16. marec 2011).
- 2007. *Al-Kai'dia v Bosni i Hercegovini: Mit ili stvarna opasnost*. Dostopno prek: http://www.slobodnaevropa.org/specials/al_kaida/impresum.htm (22. marec 2011).
- Banović, Damir in Saša Gavrić. 2010. *Ustavna reforma u Bosni i Hercegovini*. Dostopno prek: <http://www.fpzg.unizg.hr/politicka-misao/DataStorage/Articles/1217.pdf> (19. julij 2011).
- Borožan, Đorđe. 2011. *Demografski identitet Srba i Hrvata u Jugoslaviji prema popisima stanovništva od 1921. do 1991. godine*. Centar za politološka istraživanja. Dostopno prek: <http://www.cpi.hr/download/links/hr/7238.pdf> (25. marec 2011).
- Civilna zaštita. 2009. *Zaostale mine u BiH i ekologija*. Dostopno prek: http://kucztk.comule.com/glasilo/glasilo15/Mine_i_ekologija.pdf (10. maj 2011).
- Daytonski mirovni sporazum*. 1995. Dostopno prek: http://www.oscebih.org/dejtonski_mirovni_sporazum/EN/home.htm (14. avgust 2010).
- Delegacija Evropske unije v BiH*. Dostopno prek: <http://www.delbih.ec.europa.eu/> (25. maj 2011).
- Delo*. 2007. ICJ: Srbija ni preprečila genocida v Srebrenici, 26. februar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/o193831> (16. julij 2011).
- Dnevnik.ba*. 2011. Dodik: Inzko je izrekao mnoge laži o RS pred VS UN-a, 3. junij. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.ba/novosti/bih/dodik-inzko-je-izrekao-mnoge-la%C5%BEi-o-rs-u-pred-vs-un> (19. junij 2011).
- European Union Police Mission in Bosnia and Herzegovina*. Dostopno prek: <http://www.eupm.org/> (11. julij 2011).
- Federalni zavod za statistiku. 2010. *Osnovne informacije o kantonima*. Dostopno prek: <http://www.fzs.ba/fzsb.htm> (27. november 2010).
- 2009. *Stanovništvo prema nacionalnoj pripadnosti, po popisima 1961-1991*. Dostopno prek: <http://www.fzs.ba/Dem/Popis/NacStanB.htm> (1. september 2010).
- Ferfila, Bogomil. 1992. *The end of utopia: Reforms of former communist countries*. Ljubljana: Delavska enotnost.

Filipović, Boris. 2010. *Regije Republike Srpske*. Dostopno prek: <http://www.znanje.org/knjige/animacije/i27anim/07iv04anim/07iv0431anim/07iv0431anim.htm> (29. november 2010).

Fink- Hafner, Danica, Damjan Lajh in Alenka Krašovec. 2005. *Politika na območju nekdanje Jugoslavije*. Ljubljana: FDV.

Fink- Hafner, Danica in Miro Haček. 2001. *Demokratski prehodi II*. Ljubljana: FDV.

Gabrovšek, Rok. 2011. *Strateško poročilo- Bosna in Hercegovina*. NLB. Dostopno prek: <http://www.nlb.si/porocilo-bih> (4. julij 2011).

Freebase.com. 2011. *Republika Srpska*. Dostopno prek: http://www.freebase.com/view/en/bosnia_and_herzegovina/location/country/administrative_divisions (15. marec 2011).

Hammarberg, Thomas. 2011. *Report by Thomas Hammarberg, Commissioner for Human Rights of the Council of Europe, Following his visit to Bosnia and Herzegovina on 27-30 november 2010*. Dostopno prek: <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?id=1766837> (24. junij 2011).

Hrvatska riječ. 2011. Inzko: Treba promijeniti Ustav BiH i spriječiti opstrukcije nacionalističkih političara. Dostopno prek: <http://www.hrvatska-rijec.com/2011/06/inzko-treba-promijeniti-ustav-bih-i-sprijeciti-opstrukcije-nacionalistickih-politicara/> (24. marec 2011).

Hrvatski studentski politološki forum. 2011. *Zukić: Nema diskriminacije, iako u Sarajevu 96% javnih funkcija obnašaju Bošnjaci*, 10. junij. Dostopno prek: http://www.hspf.info/index.php?option=com_content&view=article&id=404:zuki-nema-diskriminacije-iako-sarajevu-96-javnih-funkcija-obnaaju-bonjaci&catid=11:bih&Itemid=12 (15. april 2011).

Ibrahimagić, Omer. 2001. *Dejton= Bosna u Evropi Pravna suština Dejtona*. Sarajevo: GIK OKO.

ICG. 2002. *Izveštaj ICG za Balkan. Uređivanje organa reda: Dalji plan reforme u BiH*. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/europe/130policingthepoliceinbosniaserbcroat.pdf> (20. januar 2011).

--- 2011. *Bosnia: State Institutions under Attack*. 6. maj. Dostopno prek: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/bosnia-herzegovina/b062-bosnia-state-institutions-under-attack.aspx> (22. junij 2011).

ICTY. 2001. *Obtožnica proti Seferju Haliloviću v Haagu*. Dostopno prek: <http://www.icty.org/x/cases/halilovic/ind/en/hal-ii010912e.pdf> (23. marec 2011).

--- 2005. *Obtožnica proti Naserju Oriću v Haagu*. Dostopno prek: <http://www.icty.org/x/cases/oric/ind/en/ori-3ai050630e.pdf> (23. marec 2011).

Index.hr. 2010. Merkel: BiH vlastitim snagama mora promijeniti ustav, 12. januar. Dostopno prek: <http://www.index.hr/vijesti/clanak/merkel-bih-vlastitim-snagama-mora-promijeniti-ustav/469883.aspx> (14. april 2011).

Infobrčko.com. 2011. *Intervju- Roderick Moor, Supervizor za Brčko*. Dostopno prek: http://www.infobrcko.com/v3/index.php?option=com_content&view=article&id=1688:roderick-moor-supervizor-za-brcko&catid=10:intervju&Itemid=122 (22. november 2010).

Info TV. 2011. *BiH v največji krizi po vojni*. Dostopno prek: www.infotv.si (4. julij 2011).

Izbori.ba. 2011. *Skupština kantona u Federaciji BiH*. Dostopno prek: <http://www.izbori.ba/rezultati/konacni/kantoni/index.htm> (28. junij 2011).

Judt, Tony. 2007. *Povojna Evropa 1945-2005*, druga knjiga. Ljubljana: Mladinska knjiga založba.

Katana, Erduan. 2011a. *Analitičari: Izbornom zakonu BiH potrebne izmjene*. Dostopno prek: http://www.slobodnaevropa.org/content/los_izborni_zakon_doprinio_bh_politickoj_krizi/24090283.html (14. julij 2011).

--- 2011b. *Podjela u RS oko pomoći haškim optuženicima*. Dostopno prek: http://www.danas.org/content/bih_rs_ratko_mladic_vlada_rs_ratni_zlocini/24230091.html (14. julij 2011).

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika. Dostopno prek: <http://www.kons.gov.ba/> (10. maj 2011).

Kulišić, Jure. 2011. *Hrvatsko- muslimanski politički i vojni odnosi u Bosni i Hercegovini 1991. – 1994. Pozadina, motivi i tijek sukoba bosanskohercegovačkih Muslimana s Hrvatima*. Dostopno prek: <http://www.scribd.com/doc/54194911/Hrvatsko-muslimanski-politicki-i-vojni-odnosi-u-Bosni-i-Hercegovini-1991-%E2%80%93-1994> (14. april 2011).

Mapsof.net. 2011. *Map BiH Entities*. Dostopno prek: <http://mapsof.net/map/map-bih-entities#.TmC24o7zOSo> (25. januar 2011).

Ministarstvo pravde. 2011. *Pravosuđe*. Dostopno prek: <http://www.mpr.gov.ba/bs/str.asp?id=4> (29. januar 2011).

Narodna skupština RS. Dostopno prek: <http://www.narodnaskupstinars.net/cir/naslovna/naslovna.php> (23. november 2010).

--- 2010. *Ustav i amandmani*. Dostopno prek: http://www.narodnaskupstinars.net/lat/pas/amandmani_LXVI_XCI.htm (27. november 2010).

Nezavisne novine. 2011. Ni ove godine nema modernizacije vojske, 19. junij. Dostopno prek:

<http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Ni-ove-godine-nema-modernizacije-vojske94283.html>
(25. junij 2011).

Neznase.ba. 2011. *Inzko nećemo se mješati u formiranje vlasti u BiH*, 3. julij. Dostopno prek:
<http://www.neznase.ba/vijesti/bih/7547-inzko-necemo-se-mijesati-u-formiranje-vlasti-u-bih.html>
(16. julij 2011).

Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi. 1995-2011. *Misija v BiH*. Dostopno prek:
<http://www.oscebih.org/Default.aspx?id=0&lang=EN> (23. november 2010).

Papić, Žarko. 2001. *Politike medjunarodne podrške zemljama Jugoistočne Evrope-(ne)naučene lekcije u Bosni i Hercegovini. Fond otvoreno društvo BiH*. Dostopno prek:
http://test.soros.org.ba/docs/ba_politike_medunarodne_podrske_zemljama_jugoistocne_evrope.pdf
(16. april 2011).

Parlament FBiH. Dostopno prek: <http://www.parlamentfbih.gov.ba/> (22. november 2010).

Patriotska liga. 2011. *Brčko*. Dostopno prek: <http://www.plbih.info/cms/Brcko.459.0.html> (1. april 2011).

Pejanović, Mirko. 2003. *The Dayton Peace Agreement and the development of political pluralism in BiH. The structure of the state of BiH based on the Dayton peace agreement*. Šmarje Sap: Mišmaš.

--- 2005a. *Ideje za promjenu političkog ustrojstva BiH*. Dostopno prek:
<http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=Ba&Kat=10&ID=237> (22. julij 2011).

--- 2005b. *Politični razvitak Bosne i Hercegovine u postdejtonskom periodu*. Sarajevo: Šahinpašić.

--- 2011. *Zemlje zapadnog Balkana i EU sa osvrtom na poziciju BiH u procesu integracija u EU*. Dostopno prek: <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=Ba&Kat=10&ID=619> (22. julij 2011).

Petritsch, Wolfgang. 2002. *Bosna i Hercegovina od Dejtona do Evrope*. Sarajevo: Svjetlost.

Pirjevec, Jože. 2003. *Jugoslovanske vojne: 1991-2001*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Portale storia. net. 2011. *Bosnia Erzegovina*. Dostopno prek: <http://www.portalestoria.net/BOSNIA%20ERZEGOVINA%20Federacija%20Bosne%20i%20Hercegovine.htm> (25. februar 2011).

Posao.sveznadar.info. 2011. *Broj nezaposlenih u Republici Srpskoj*. Dostopno prek:
<http://posao.sveznadar.info/StopaNezaposlenosti.html> (15. julij 2011).

Posavski obzor. 2011. *Stanovništvo općine Brčko*. Dostopno prek: <http://www.posavski-obzor.info/forum/brcko/stanovnistvo-opcine-brcko> (8. maj 2011).

Predsjedništvo BiH. Dostopno prek: <http://www.predsjednistvobih.ba> (22. november 2010).

Republički zavod za statistiku RS. Dostopno prek: <http://www.rzs.rs.ba/> (23. november 2010).

RTVSLO. 2005. *Reforma policije v BiH*, 29. april. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/reforma-policije-v-bih-u/35714> (4. julij 2011).

--- 2008. *Dodik uresničuje Karadžićev načrt*, 1. november. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/dodik-uresnicuje-karadzicev-nacrt/93817> (23. junij 2011).

--- 2011. *Oddaja Globus*, 4. april. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si /odprtikop/globus/4-4-2011/> (5. avgust 2011).

Sandić-Hadžihasanović, Gordana. 2010. *Popis stanovništva, povratak i etničko čišćenje*. Dostopno prek: http://www.slobodnaevropa.org/content/bih_popis_stanovnistva_zakon_aneks_7_dejtonski_sporazum_povratak/2100925.html?page=2 (11. marec 2011).

Sarajevo-x.com. 2010. *Demografska mapa BiH*. Dostopno prek: <http://www.sarajevo-x.com/forum/viewtopic.php?f=3&t=79323&start=575> (15. marec 2011).

Savez opština i gradova Republike Srpske. Dostopno prek: <http://www.alvrs.com/srpski/pravnio.html> (25. november 2010).

Skupština Brčko Distrikt BiH. Dostopno prek: <http://skupstinabd.ba/ba/index.html> (28. november 2010).

Statistični urad Republike Slovenije. 2002. *Verska, jezikovna in narodna sestava prebivalstva Slovenije. Popisi 1921-2002*. Dostopno prek: http://www.stat.si/doc/pub/sestava_preb_slo.pdf (23. november 2010).

Statut Distrikta Brčko. 2000. Dostopno prek: <http://www.skupstinabd.ba/statut/b/Statut%20Brcko%20Districta%20BiH%201-00.pdf> (27. november 2010).

Stranka demokratske akcije. 2011. *Svaka uklonjena mina predstavlja jedan spašen život*. Dostopno prek: <http://www.sda.ba/svaka-uklonjena-mina-predstavlja-jedan-spasen-zivot/> (10. maj 2011).

Svet Evrope. 2005. *Opinion on the Constitutional Situation in Bosnia and Herzegovina*. Benetke, 11. marec. Dostopno prek: <http://www.venice.coe.int/docs/2005/CDL-AD%282005%29004-e.pdf> (18. oktober 2010).

--- 2006. *Parliamentary assembly Council of Europe: Resolution 1513- Constitutional reform in Bosnia and Herzegovina*. Dostopno prek: <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta06/ERes1513.htm> (25. oktober 2010).

Tabeau, Ewa. 2009. *Rat u brojkama*. Dostopno prek: <http://www.helsinki.org.rs/serbian/doc/Svedocanstva%2033.pdf> (12. junij 2011).

Tportal.hr. 2011. *Inzko smatra potrebnim nastavak rada svog ureda*, 2. maj. Dostopno prek: <http://www.tportal.hr/vijesti/svijet/125641/Inzko-smatra-potrebnim-nastavak-rada-svoga-ureda.html> (18. junij 2011).

University of Texas libraries. 2011. *Yugoslavia, Former, Ethnic, Majorities*. Dostopno prek: <http://www.lib.utexas.edu/maps/europe/yugoslav.jpg> (15. maj 2011).

Urad Visokega predstavnika. Dostopno prek: <http://www.ohr.int/?lang=en> (14. december 2010).

Ustava Bosne in Hercegovine. 1995. Dostopno prek: http://www.ccbh.ba/public/down/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf (20. avgust 2010).

Ustava Federacije Bosne in Hercegovine. 1994. Dostopno prek: http://www.ads.gov.ba/javniispit/doc/ustav_federacije_bosne_i_hercegovine.pdf (24. september 2010).

Ustava kantona Sarajevo. 1996. Dostopno na: http://www.ppztk.net/ppztk/ustavfbih/kantonalne_vlasti.htm (27. januar 2011).

Ustava Republike srpske. 1992a. Dostopno prek: http://www.alvrs.com/pdf/USTAV_REPUBLIKE_SRPSKE%5B1%5D.pdf (4. oktober 2010).

--- 1992b. Dostopno prek: http://www.skupstinabd.ba/ustavi/rs/ustav_hrvatski.pdf (05. oktober 2010).

Vijeće ministara BiH. Dostopno prek: <http://www.vijeceministara.gov.ba> (20. november 2010).

Vesti.rs. 2010. Sud BiH vraća državljanstva muhađedinima, 28. september. Dostopno prek: <http://www.vesti.rs/Republika-Srpska/Sud-BiH-vraca-drzavljanstva-mudzahedinima.html> (15. julij 2011).

Vjesnik.hr. 2011. Mogu li Hrvati dobiti entitet u BiH? Dostopno prek: <http://www.vjesnik.hr/Article.aspx?ID=BEC63C67-E671-4340-960E-EEF7A9646A4D> (23. junij 2011).

Vlada Brčko Distrikt BiH. Dostopno prek: <http://www.bdcentral.net/> (22. december 2010).

Vlada Federacije BiH. Dostopno prek: <http://www.fbihvlada.gov.ba/bosanski/index.php> (10. november 2010).

Vlada Republike srpske. Dostopno prek: <http://www.vladars.net/sr-SPCyrl/Pages/Default.aspx> (18. november 2010).